

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra anglistiky

Diplomová práce

Suggestivní impresionismus Elizabeth Bowenové

Suggestive Impressionism of Elizabeth Bowen

Vypracovala: Iva Karásková, 6.ročník Aj – D /ZŠ

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Jiřina Johanisová

Rok odevzdání diplomové práce: 2009

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Sugestivní impresionismus Elizabeth Bowenové vypracovala samostatně a použila pouze pramenů, které cituji a uvádím v bibliografii.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

23. dubna 2009

Iva Karásková

ANOTACE

Cílem této diplomové práce je literární interpretace románové a povídkové tvorby Elizabeth Bowenové. Pozornost je věnována mimo jiné i osobnímu životu Bowenové s důrazem na její dětství a dospívání jako možných inspirativních zdrojů její tvorby. Těžištěm práce je analýza vztahů mezi dětmi a dospívajícími dívkami se světem dospělých. Opomenuta nezůstala ani autorčina impresionistická metoda zobrazování reality prostřednictvím individuálního vnímání.

ABSTRACT

The aim of this diploma thesis is to interpret the works of fiction by Elizabeth Bowen, both novels and short stories. Attention is also given to her personal life, with due respect to her childhood and adolescence as possible inspiration for her creations. The main emphasis then is on a thorough analysis of relationships between children and young girls and the adult world. Last but not least, the paper deals with Bowen's impressionistic technique of depicting reality through individual perception.

Na tomto místě bych chtěla poděkovat své vedoucí diplomové práce PhDr. Jiřině Johanisové za nesmírnou trpělivost a cenné rady při zpracování diplomové práce. Dále děkuji své rodině za podporu.

Obsah

1. Úvod	1
2. Elizabeth Bowenová	3
2.1 Životní osudy a dílo Elizabeth Bowenové	3
2.2 Okolnosti, které ovlivnily tvorbu Elizabeth Bowenové	7
3. Svět dospělých a svět dětí	13
3.1 Původ a rodinné zázemí dětí	13
3.2 The Death of the Heart	14
3.3 The House in Paris	28
3.4 Zápas o nevinnost	41
3.4.1 Skon nevinného srdce	43
3.4.2 Nevinnost a dům v Paříži	46
3.5 Děti v povídkách	48
3.5.1 Pláč, marný pláč	48
3.5.2 Procházka v lese	50
3.5.3 Se slevou	51
4. Sugestivní impresionismus Elizabeth Bowenové	54
4.1 Dům v díle Elizabeth Bowenové	59
5. Závěr	66
Summary	68
Přehled použité literatury	70
Seznam primární literatury	70
Seznam sekundární literatury	70

1 Úvod

Anglická spisovatelka irského původu Elizabeth Bowenová patřila v polovině dvacátého století k nejvlivnějším anglicky píšícím autorkám. Stýkala se s řadou významných anglických a amerických literárních osobností, jako byla například Sylvia Plathová, Iris Murdochová, Sean O'Faolain nebo Virginia Woolfová. Její tvorba byla inspirována mnoha vlivy, a proto není snadné ji zařadit do ustálených literárních žánrů. Možná právě její osobitý styl a výběr témat jejích děl mnohé čtenáře odrazuje od hlubšího zájmu o její romány či povídky.

Proč tedy Elizabeth Bowenová? Prvním podnětem, proč jsem si vybrala dílo této anglické spisovatelky, bylo přečtení jejího nejznámějšího románu *The Death of the Heart*, který mě naprosto uchvátil svou atmosférou a moudrostí jejích myšlenek. Dalším důvodem pak byl fakt, že Elizabeth Bowenová je české veřejnosti téměř neznámá a čtenáři neprávem opomíjená, přestože zaujímá ve světové literatuře významné místo. Proto jsem se rozhodla tuto originální prozaičku rehabilitovat a opět probudit k životu alespoň prostřednictvím své diplomové práce.

Moje pozornost bude věnována v první řadě dvěma klíčovými románům *The Death of the Heart* a *The House in Paris*, jejichž ústředním tématem je střet dětského pohledu na život se světem dospělých. K této analýze mi významnou měrou pomohla biografie Elizabeth Bowenové od Victorie Glendinningové, jejíž životopisná studie obohatila můj rozbor o zdroje inspirace, které tvorbu Bowenové nepochybně ovlivnily. O autorčiných inspiračních vlivech bude pojednávat první část mé diplomové práce, kde se chci soustředit pouze na ty klíčové momenty v jejím životě, které souvisejí s dětstvím a dospíváním a našly odraz v jejích prozaických pracích. Mým hlavním záměrem je analyzovat vzájemné vztahy mezi ústředními postavami v románech a hledat příčiny jejich lhostejného chování vůči dětem. Kapitola s názvem Zápas

o nevinnost by měla být věnována důležitému sjednocujícímu motivu, kde bych porovnála dětské hrdiny v souvislosti se ztrátou nevinnosti a nevyhnutelnými důsledky, které s sebou přináší dospělost. V poslední části své diplomové práce bych se chtěla zaměřit na literární styl E. Bowenové a prostředky, kterými vyjadřovala impresionistické nálady a dojmy. Zde bych zároveň rozebrala její poslední dva romány *The Hotel* a *The Heat of the Day*, které sice svým obsahem nekorespondují s tématem mé diplomové práce, ale po stránce stylistické přirozeně zapadají do impresionistického kontextu.

Závěr by měl být konečným shrnutím výsledků této diplomové práce a celkovým zhodnocením významu díla Elizabeth Bowenové pro současného čtenáře.

2 Elizabeth Bowenová

Britská spisovatelka irského původu Elizabeth Bowenová si může na své konto připsat nejen desítku románů, ale zároveň se proslavila i svými povídkami, jejichž formát jí vyhovoval asi nejvíce. Čtenáři na jejím díle milovali zejména realistické zobrazování milostných vztahů a vykreslování impresionistických nálad. Kde by však byla její tvorba nebýt životních zkoušek, kterými si musela projít a zkušenostmi, jenž musela zažít. Odhalením jejího života se naskýtá příležitost nahlédnout pod závoj tajemství práce spisovatele. Vždyť každý nadaný spisovatel musí někde získat inspiraci, která se nejlépe hledá právě u sebe samého. A proto je podstatné si nejdříve přiblížit život a klíčové momenty, které měly zásadní vliv na dílo Bowenové.

2.1 Životní osudy a dílo Elizabeth Bowenové

Elizabeth Bowenová se narodila 7. června 1899 v Dublinu. Dětství trávila s rodiči do svých sedmi let na rodinném sídle Bowen's Court v Irsku. Její otec však zanedlouho vážně onemocněl a musel odejet na léčbu. Elizabeth s matkou proto byly nuceny se odstěhovat do Anglie, kde se natrvalo usadily v Hythe. Její matka jí zemřela velice brzy, a poté ji vychovávaly její tetičky. Co se týče vzdělání Bowenové, je třeba zmínit dívčí školu Downe House School, kde se jí dostalo potřebného sebevědomí mladé dámy a zároveň podpory v jejím počínajícím spisovatelském úsilí.

Elizabeth Bowenová začala psát, když jí bylo dvacet let, a o čtyři roky později se vdala za Alana Camerona, který pracoval pro rozhlasovou stanici BBC. Alan byl velice dominantní mladý muž a měl na Elizabeth obrovský vliv. Podporoval ji v jejím psaní, a dokonce měl značný podíl i na stylu jejího oblékání. Manželství bylo ze začátku velice úspěšné a šťastné. Alan Elizabeth bezmezně miloval, s láskou o ní pečoval, ale zdá se, že pro Bowenovou nebylo manželství zcela naplňující. Měla řadu mimomanželských

vztahů, zejména s Charlesem Ritchiem, kanadským diplomatem, s nímž udržovala poměr bezmála třicet let. Elizabeth sice manžela několikrát opustila, ale vždy se k němu opět vrátila. „*He was the safe harbour, the location for her dislocated life.*“¹

Dva roky potom co jí vyšla její první sbírka povídek s názvem *Encounters* (1923, č. Setkání), se Elizabeth s manželem přestěhovali do Oxfordu, kde se seznámili s řadou britských intelektuálů, mezi něž patřili Isaiah Berlin a Lord David Cecil. Tam také vznikly její první čtyři romány: *The Hotel* (1927, č. Hotel), *The Last September* (1929, č. Poslední září), *Friends and Relations* (1931, č. Přátelé a příbuzní) a *To the North* (1932, č. Na sever). První dva se zabývají tématem romantické lásky mladých nevinných hrdinek, které nakonec dojdou k hořkému poznání marnosti, že láska nesplňuje jejich naivní představy. Naproti tomu druhé dva romány popisují ničivé účinky nedovolené lásky.

Další život Bowenové se odehrával většinou v Londýně, kde bydlela se svým manželem a kde společně navštěvovali skupinu intelektuálů v Bloomsbury a kde se spřátelili mimo jiné i s Virginií Woolfovou. V témže roce publikovala svůj pátý román *The House in Paris* (1935, č. Dům v Paříži), který se opět vztahuje k destruktivní lásce. Líčí v něm milostnou aféru vrcholící těhotenstvím, následnou sebevraždou milence a odmítnutím svého vlastního dítěte hlavní hrdinkou, aby nakonec došlo ke smíření všech postav.

V roce 1938 Elizabeth Bowenová vydává pravděpodobně svůj nejproslulejší, a nejlepší román *The Death of the Heart* (1938, č. Skon srdce, 1966) o mladé dívce plné ideálů, která žádá po svých opatrovnících upřímnost, otevřenost, ale také lásku, které se jí nedostává.

¹ Glendinning, V., Elizabeth Bowen, Portrait of a Writer, Phoenix 1993. (s. 49)

Za druhé světové války pracovala pro ministerstvo informací jako hlídka leteckého poplachu, což se také odrazilo v jejím dalším románu *The Heat of the Day* (1949, č. Horkost dne). V tomto díle je zřetelný odklon od jejích dřívějších románů. Společnost, která bývala nepřátelská vůči romantickým iluzím, se pod chaotickým vlivem války zcela změnila a protagonisté románu nedokáží v současnosti najít ztracené jistoty. Některé další povídky Bowenové jsou rovněž ovlivněny válkou a s ní spojenými nálety na Londýn, jako například povídka *Mysterious Kor* (1944, č. Záhadné město Kor).

Na konci války se zhoršil zdravotní stav jejího manžela Alana, a tak se po roce 1952 vrátili na rodinné sídlo Bowen's Court, kde Alan po pár měsících zemřel. Poté se Bowenová přestěhovala zpátky do Irska. Odtud vyrážela na své cesty po světě, kde přednášela na univerzitách a poskytovala rozhovory pro různá rádia či časopisy. Mimo Spojené státy americké navštívila i tehdejší poválečné Československo, kde také přednášela a sklídila poměrně velký úspěch.

Ačkoli se Bowenová za svého života proslavila a určitě netrpěla materiálním nedostatkem, udržování rodinného sídla jistě vyžadovalo značné finanční náklady. Záhy po manželově smrti proto byla nucena dům prodat, a ten byl v roce 1959 zbourán. Potom se přestěhovala zpátky do Oxfordu, kde vydala další dva romány *The Little Girls* (1964, č. Děvčátka) a *Eva Trout* (1968, č. Eva Troutová), jejichž hrdinky jsou oslepeny romantickými představami a nejsou schopny vidět pravou tvář ostatních lidí, kteří jim ubližují.

Bowenová za své celoživotní dílo získala i několik ocenění, mezi něž patří například James Tait Black Memorial Prize za Evu Troutovou, doktorát za literaturu na univerzitách Trinity College Dublin (1949) a v Oxfordu (1952) a byla také oceněna

řádem CBE. Elizabeth Bowenová rovněž spolupracovala na svém životopisu *Portrait of a Writer* (1977, č. Portrét spisovatelky), který sepsala Victoria Glendinning.

Pro své okolí byla Elizabeth Bowenová ohromující a báječná osobnost, vitální, neúnavná, společenská, nezávislá, dobrosrdečná, vnímavá a velice pracovitá. Nepochybně to byla velice impozantní dáma, třebaže poněkud nekonvenční, a poněvadž měla obrovský smysl pro přátelství, soustřeďovala kolem sebe různé typy lidí, aby jí dělali společnost. Elizabeth Bowenová byla nejzajímavější a nejpřitažlivější až v pozdějším věku, když jí bylo kolem třiceti až čtyřiceti let. Měla šarm a úroveň, což je stále vidět na jejích dochovaných fotografiích.

„She was tall and well built and had the manner of someone who has lived in the country and knows the habits. She was handsome in an unusual way, with a face that indicated both mind and character. Unlike some Irish, she did not talk for effect but kept conversation at a high level and gave her full attention to it...She had a style of a great lady, who on rare occasions was not shy of slapping down impertinence...with all her sensibility and imagination, she had a masculine intelligence which was fully at home in large subjects and general ideas...”²

Po několika letech bez stálého domova se Bowenová nakonec usídlila v Hythe, kde roku 1973 zemřela na rakovinu. Je pohřbena se svým manželem na hřbitově ve Farahy v blízkosti rodinného sídla Bowen 's Court.

² Glendinning, V., Elizabeth Bowen, *Portrait of a Writer*, Phoenix 1993. (s. 63)

2.2 Okolnosti, které ovlivnily tvorbu Elizabeth Bowenové

Dílo Elizabeth Bowenové i literární styl, kterým je tato moderní britská spisovatelka proslulá, jsou silně ovlivněny její životní cestou, jež nebyla nikterak jednoduchá. V jejím životě se setkáváme s řadou důležitých mezníků, které měly významný podíl na spisovatelčině budoucí tvorbě. Nejdůležitější a zásadní události její životní dráhy, které významně poznamenaly její dílo a zároveň korespondují s tématem mé diplomové práce, je možno rozdělit do tří částí – irský původ Bowenové, její dětství a dospívání a nakonec její vztah k rodinnému sídlu Bowen's Court.

Původ

Dublinská rodačka Elizabeth Bowenová je považována za představitelku anglo-irské literatury. Rodina Bowenových patřila do staré protestantské vládnoucí třídy, a tak její pohled na svět byl ovlivněn a utvářen v irském sídle, které postavili její předci. V době jejího narození bylo celé Irsko součástí Velké Británie, ale když se roku 1921 větší část ostrova osamostatnila, anglo-irská literatura ztratila své zvláštní postavení a také část své kulturní identity. Termín *Anglo-Irish* označoval privilegovanou společenskou třídu, vyznávající protestantské náboženství.

„Anglo-Irish has an encouraging sound. It means wit, elegant writing, Georgian architecture, aristocracy picturesquely decayed...”³

Irská venkovská šlechta, kam patřili i její rodiče Henry a Florence, se vyznačovala určitou hrdostí a elegancí, ale zároveň tím, jak pobývala pouze na svých panstvích, zůstávala v pozadí a společenské izolaci. Elizabeth se po celý svůj život pohybovala mezi Irskem a Anglií a v zásadě patří do poslední generace typické anglo-irské literatury, která není vnímána ani jako čistě irská, ani čistě anglická. To, že se

³ Glendinning, V., Elizabeth Bowen, Portrait of a Writer, Phoenix 1993. (s. 13)

narodila jako jedináček a zároveň, jak již bylo řečeno, vyrůstala ve společenské odloučenosti, se muselo nutně projevit v její literární tvorbě. Jak vypovídá následující úryvek z jejího životopisu, Bowenová jistě cítila jistou společenskou odlišnost vůči ostatním vrstvám obyvatelstva.

„The isolation is more than geographical: it is for these people who are still in some sense settlers after generations, an affair of origin.“⁴

Otázka původu vstoupila i do jejího díla. Všechny její romány se odehrávají v prostředí vyšší společnosti, povětšinou v Londýně, kde jejich protagonisté obývají luxusní a honosné vily. Její románové postavy jsou si rovněž navzájem podobné. Buď jsou to staré elegantní a dominantní dámy nebo jejich dcery, vnučky či neteře, ovšem opět z prostředí téměř aristokratického. Snad nejlépe lze proniknout do prostředí anglické smetánky v románu *The Hotel*, který je kritickou reflexí zmiňované společenské skupiny.

Dětství

Dalším velice významným faktorem, který určoval, kam se bude v budoucnu ubírat dílo Bowenové, bylo její dětství, jež bylo poznamenáno několika tragickými událostmi. Prvních sedm let svého života Bitha, jak jí rodiče říkali, když byla malá, trávila střídavě v Dublinu a na rodinném sídle Bowen's Court. Její otec Henry pracoval pod obrovským psychickým tlakem, což nakonec vedlo k jeho nervovému zhroucení. Záhy se jeho stav dramaticky zhoršil a byl nucen odejít na léčbu do Anglie. Malá Elizabeth se s tím vyrovnávala po svém: uzavřela se do sebe a vytvořila si určitou obrannou strategii - *a campaign of not noticing*⁵, která jí pomáhala nevšimát si rodinných problémů. I tak se projevovala její houževnatá a tvrdá povaha. Otcova

⁴ Glendinning, V., Elizabeth Bowen, *Portrait of a Writer*, Phoenix 1993. (s. 12)

⁵ Tamtéž. (s. 22)

nemoc na ní zanechala i přes její nezdolnou národu nepřijemné následky - Elizabeth začala trpět koktavostí, která se později ještě prohloubila po úmrtí její matky.

Jelikož je tato práce zaměřena zejména na vztah dětí a dospělých, je třeba se rovněž zabývat vztahem Elizabeth Bowenové k její matce. Vzhledem k tomu, že její otec trpěl vážnou psychickou nemocí a Elizabeth ho v podstatě od raného dětství nevidala, byl její vztah s matkou o to intenzivnější. Florence Bowenová se snažila z Elizabeth vychovat sebevědomou osobnost, jež nesmí být bázlivá či stydlivá. Vedle toho Bithu vychovávala také chůva, a to především proto, aby ji matka nemusela plísnit. Následujících pět let Bowenova rodina již bez otce, který se léčil v Anglii, střídavě bydlela ve Folkenstone, Lyminge, Seabrook a Hythe. Za tuto dobu se vztah matky a dcery ještě více prohloubil. Obě zbožňovaly přímořské vilky ve viktoriánském stylu, kde na svých cestách pobývaly.

„Florence and Bitha were intoxicated by white balconies, ornate porches, verandahs festooned with Dorothy Perkins roses, bow windows protuberant as balloons...”⁶

Podobný popis krajiny můžeme najít v díle *The Death of the Heart*, kde jsou rovněž vyličený cesty Portie s její maminkou. Zdá se, že celý román je silně ovlivněn zkušenostmi a zážitky Bowenové, počínaje smrtí matky přes studium na dívčí škole a chybějícím citovým poutem konče.

Bowenovou fascinoval anglický venkov a její záliba v anglické architektuře se samozřejmě musela projevit jejím díle. Téměř všechny romány a povídky Bowenové se odehrávají v anglických či londýnských soukromých domech. Elizabeth se nestýskalo ani po Irsku, ani po otci. Jak později napsala: *„Perhaps children are sterner than grown-up people in their refusal to suffer, in their refusal, even to feel at all.”⁷* Zde se také projevuje její odolná a pevná povaha.

⁶ Glendinning, V., Elizabeth Bowen, Portrait of a Writer, Phoenix 1993. (s. 24)

⁷ Tamtéž. (s. 24)

Když se zdálo, že se již poměry ustálily, postihla malou Bithu další rána. Její matka Florence onemocněla rakovinou a brzy zemřela. Elizabeth bylo tehdy třináct let a ačkoli se o této tragické události zmiňovala málokdy, podle jejích přátel se nikdy s matčinou smrtí úplně nevyrovnala. Od té doby byla její výchova svěřena do péče několika tetiček, které nazývala *a community of aunts*⁸. V létě Elizabeth většinou trávila svůj volný čas s tetičkami na Bowen's Court, neboť dům byl ideálním místem pro děti.

Léta dospívání

Se zřetelem k tématu této práce je zajímavé všimnout si, jak se Elizabeth vyjadřuje o svém dospívání. Zdá se, že její pohled na dobu puberty je poněkud rozporuplný. Na jedné straně jakoby se styděla za to, že se někdy chovala příliš nerozumně a sobecky, ale na straně druhé sama přiznává, že se jí nikdy puberta nedotkla ve své nejtypičtější podobě. Proto nejdůležitější částí života nebyla pro Elizabeth adolescence, nýbrž dětství, které se projevilo zejména v její tvorbě, jako způsob úniku ze světa reality do světa představ a imaginace. „*Writing (she said in a BBC interview in 1959) was an extension ... of the imaginative play thing a child has – that life isn't amusing enough, so you build it up with imagination of your own.*“⁹

To byl možná důvod, proč se v řadě autorčiných děl objevují jako hlavní postavy děti. Co se týče oblíbené literatury, jako dítě měla Bowenová ráda Dickense (ačkoli v dospělosti se jí již nelíbil), dále Jane Austenovou, ale nejvíce ji ovlivnil román *She* od Ridera Haggarda.

Další etapa jejího dětství a dospívání se odehrávala na dívčí internátní škole, která se jmenovala Downe House. Byla to typická instituce pro mladé dámy, zaměřená zejména na slušné chování a disciplínu. Elizabeth to později shrnula jednou větou –

⁸ Glendinning, V., Elizabeth Bowen, Portrait of a Writer, Phoenix 1993. (s. 28)

⁹ Tamtéž. (s. 31)

„many of us have grown up to be good hostesses.“¹⁰ Elizabeth se přesto místním poměrům celkem přizpůsobila, ale domů se vrátila jako osobnost s vlastním názorem. Ovšem tato zkušenost se později odrazila v její tvorbě, a to v díle *The Death of the Heart*, kde se hlavní hrdinka musí také vyrovnávat s přísnými pravidly a sešněrovanou morální výchovou. V době dospívání byla Elizabeth celkem tichá dívka, jíž ovšem nechyběl pozorovací a analytický talent, a navíc se v ní pojila empatická povaha se smyslem pro humor. Poslední věcí, kterou se Elizabeth naučila v Downe, bylo, jak se stát dokonalou dámou. Downe House opustila v roce 1917, aby mohla začít žít jako samostatná dospělá žena.

Absolvováním internátní školy končí Bowenové jedno významné období jejího života - dětství a dospívání. Této etapě zde byla věnována mimořádná pozornost především proto, že je možno najít řadu souvislostí s autorčíným dílem. Spisovatelčina další životní dráha, její dospělost a nakonec stáří, nebyly rovněž jednoduché, ale pro její tvorbu s výraznými dětskými a dospívajícími postavami už nebyly tak inspirující.

Rodný dům

Třetí důležitou součástí života Elizabeth Bowenové bylo starobylé sídlo Bowen's Court. Bylo postavené roku 1775 a Elizabeth tam strávila podstatnou část svého dětství. Poté v něm pobývala delší dobu po smrti svého otce. Dům nebyl příliš pohodlný a útulný, ale pro Elizabeth to byl stále domov, kde prožila nejšťastnější chvíle svého raného života po boku rodičů. Bowenová také do zařízení rodinného sídla investovala nemalé množství peněz. Pokaždé když Elizabeth pobývala na panství, byl dům vždy plný lidí, hostů, přátel a života. Když roku 1959 musela dům kvůli nedostatku financí prodat, Elizabeth doufala, že nový majitel dům zabydlí a bude o něj

¹⁰ Glendinning, V., Elizabeth Bowen, Portrait of a Writer, Phoenix 1993. (s.34)

pečovat, ale naneštěstí na konci léta téhož roku byl Bowen's Court zbourán. Pro Bowenovou to musela být veliká rána, když ztratila domov, kam se vždy ráda vracela a kde pořádala večírky pro své přátele. Určitou reflexi a symboliku těchto událostí můžeme najít v jejím díle a v následující kapitole s názvem symbolika domu.

Tyto tři významné momenty v životě Elizabeth Bowenové se zásadním způsobem podepsaly na její tvorbě. Srovnání s jejím životem se prolíná následujícími kapitolami.

3 Svět dospělých a svět dětí v díle Elizabeth Bowenové

3.1 Původ a rodinné zázemí dětí

..., *Something unforeseen must have happened. You know, even grown-up people cannot always do what they want most. 'Oh! Then why grow up?' ..¹¹*.

Románové děti Elizabeth Bowenové toho mají mnoho společného. Autorka je ve svých dílech nechává často emocionálně trpět, jsou naprosto odevzdány svému osudu, bez příležitosti jej změnit, a zároveň nenacházejí podporu ani u dospělých, jejichž přirozenou funkcí by právě měla být ochrana dětí a péče o ně. Rovněž rodinné zázemí dětí není právě nejstabilnější. Jak Portia v románu *The Death of the Heart*, tak Leopold v díle *The House in Paris* jsou sirotci, kteří žijí bez rodičů. Ti jim buď zemřeli, nebo se jich zřekli a oni jsou vychováváni pro ně zcela cizími lidmi. V novém prostředí je od dětí očekáváno, že se brzy aklimatizují a výraznějším způsobem nenaruší do té doby poklidný chod domácnosti.

Bowenová nám představuje vztah mezi dětmi a dospělými jako nerovný boj, kde děti jsou oběťmi či poraženými. Dospělí se v jejích románech nedokáží vyrovnat sami se sebou a se svými životy, natož aby byli psychickou podporou pro své chráněnce. Jediné, co dokáží pro tyto děti udělat, je poskytnout jim střechu nad hlavou, která ale pro ně není skutečným a vřelým domovem. Děti a jejich přirozenost nikdo nechápe, a následkem toho přicházejí o svou nevinnost a radostně prožité dětství. Navzdory svému věku se děti ve výsledku zachovají mnohem vyzráleji, než bychom očekávali a jsou to právě dospělí, kteří si nevědí rady.

¹¹ Bowen, E., *The House in Paris*, Anchor Books 2002. (s. 205)

3.2 The Death of the Heart

Román *The Death of the Heart* je složitou a komplikovanou sondou do mezilidských vztahů, tedy konkrétně do vztahů mezi dětmi a dospělými. Bowenová zde ukazuje, jak obtížné může být dospívání a jak je těžké vyznat se v povrchním a citově vyprahlém světě dospělých. Kniha je rozdělena do tří částí – *The World*, *The Flesh* a *The Devil*. Názvy těchto kapitol úzce souvisí s děním, které se odehrává kolem Portie a které korespondují s momentálním stavem duše hlavní hrdinky

První část knihy nazvaná „Svět“ čtenáře uvádí do prostředí, ve kterém se příběh odehrává a zároveň nastiňuje vztahy mezi hlavními postavami. Hlavní hrdinka Portia je mladá šestnáctiletá dívka, která se na prahu dospělosti ocitá v obtížné životní situaci. Po smrti svých rodičů je odkázána žít se svým nevlastním starším bratrem a jeho ženou v jejich domě v Londýně. Všichni dospělí v románu jsou tedy postaveni před nelehký úkol – vyrovnat se s příchodem dospívající dívky a připravit pro ni takové podmínky, které by se co nejvíce podobaly domovu. Již od začátku lze však tušit, že pro ně je tento úkol nespílitelný. Zimní atmosféra mrznoucího ledna v úvodní části prozrazuje, v jakém duchu se bude děj nadále ubírat. Popis okolního prostředí má čtenářům pomoci pochopit stav duše hlavních hrdinů.

„Bronze cold of January bound the sky and the landscape; the sky was shut to the sun – but the swans, the rims of the ice, the pallid withdrawn Regency teraces had an unnatural burnish, as though cold were light. These is something momentous about the height of winter.”(s. 7)

Ve zcela novém prostředí se tedy Portia ocitá osamocena ve světě dospělých. Abychom lépe porozuměli chování obyvatel domu na Windsor Terrace, je třeba jednotlivé postavy uvést v širší perspektivě.

Na začátku vyprávění je Portia představena z pohledu své nové rodiny. V tomto ohledu je třeba zdůraznit, že příchod mladé příbuzné je pro manžele Quaynovy velice vážným narušením jejich dosavadního života. Tak závažným a nepochopitelným,

že to může vypadat až směšně. Již od začátku je zřejmé, jak jim je celá situace nepříjemná a jak se cítí nesví. Samozřejmě, že se jí snaží příchod ulehčit, například tím, že jí bratrova žena Anna připraví pokoj. Anna vůbec dbá o to, aby se osiřelá dívka cítila jako doma, přestože bohužel zapomíná na to, že pouze materiální zabezpečení nestačí k tomu, aby člověk cítil lidské teplo a lásku.

Portia si od začátku svého pobytu vede deník, jenž se stává hlavní příčinou a rozbuškou konfliktu mezi ní a jejími opatrovníky. Portiin deník není přirozeně nic jiného než vrba, kam se může svěřit se svými bezprostředními pocity z nového prostředí. Ovšem pro Annu, která se snaží plnit svou povinnost opatrovnice, je to jako nůž do zad. Místo toho, aby informace z deníku využila k pochopení Portiina chování a snažila se s ní navázat bližší vztah, udělá naprostý opak - postupně se od Portie odvrací, protože si připadá špehována a zrazena. Největší rozruch ovšem způsobí jedna jediná věta – „*So I am with them, in London.*”(s.11). Jediná věta, kterou Anna rozebrala od prvního písmene do poslední čárky. Jediná věta, která nadobro rozhodla o vztahu mezi Annou a Portií. Anna je Portiinými postřehy naprosto šokována. Nechápe, že ji dívka může tak odsuzovat. Zlobí ji, že si ji Portia tak prohlíží. Začne ji tedy také pozorovat. A tyto kradmé pohledy se stanou, aniž by si to Portia s Annou uvědomovaly, válečnými zbraněmi, které budou využívat v bitvě plné nevyřčených pocitů.

„Portia, when Anna looked straight at her, immediately looked away. This was, as matter of fact, the first moment since they came in that there had been any question of looking straight at each other. But during the conversation about Pigeon, Anna had felt those dark eyes with determined innocence steal back again and again to her face. Anna, on the sofa in a Récamier attitude, had acted, among all she had had to act, a hardly imperviousness to this. Had the agitation she felt throughout her body sent out an aura with a quivering edge, Portia's eyes might be said to explore this line of quiver, round along Anna's reclining form. Anna felt bound up with fear, with her secret, by that enwrapping look of Portia's: she felt mummified. So she raised her voice when she said what time it was.”(s. 49)

V tomto románu se Portia zásadně odlišuje od všech dalších postav. Je to pravděpodobně způsobeno prostředím, ve kterém vyrůstala. Její matka Irena byla v rodině Quaynových v nemilosti. Figurovala tam jako žena, která odlákala milujícího manžela od rodiny a se kterým měla nemanželské dítě. Jejich soužití však nebylo nejšťastnější. Pan Quayne zpočátku bral Irenu spíše jako povyražení a plně si neuvědomoval následky svých činů. Když se s ním jeho zámožná manželka rozvedla, musel ze svého poklidného domova odejít a začít nový život s Irenou a dcerou Portií. Společně tedy Irena, starý pan Quayne a Portia cestovali po Evropě, ale nikde se natrvalo neusadili. Nový způsob života měl ovšem neblahý dopad na zdraví pana Quayna, který na následky nemoci brzy zemřel. Irena se poté musela starat o Portii sama. Přes všechny strasti a život v hotelových pokojích, kterými si obě musely projít, nic z toho nemělo na Portii zásadně negativní vliv. Spíše naopak. Její vzpomínky na chvíle prožité s maminkou jsou velice dojemné. Její matka významnou měrou ovlivnila Portiino vnímání okolního světa. Během cest ji ukázala způsob, jakým je možné se dívat kolem sebe, jak je snadné najít si i v tom nejobyčejnějším okamžiku krásu. Portia se proto na základě těchto zkušeností tolik odlišuje od ostatních, jelikož neměla možnost se setkat s přetvářkou a povrchností. Vše kolem bylo vždy přirozené, jasné a plné života. Proto se hned na počátku svého pobytu v Londýně dostává do konfliktu se svými příbuznými. Její vytrénovaný pozorovací talent musí obyvatelům na Windsor Terrace přirozeně vadit. Portiina přirozenost odhaluje pravé tváře jejich pěstounů, kteří díky svému naprosto povrchnímu způsobu života nejsou schopni pravého citu. Jejich život v domě na Windsor Terrace je úzkoprsý, kontrolovaný a uzavřený před lidskými city. Naproti tomu Portia, dospívající šestnáctiletá dívka, která překypuje touhou po životě, po skutečných prožitcích, svou otevřenou myslí působí na obyvatele domu jako postava z jiného světa. Svým dětským pohledem na svět

vyvolává Portia ve svých opatrovnících pocity nejistoty a zmatenosti. V její přítomnosti se nikdo z domu na Windsor Terrace necítí dobře a uvolněně. Všichni jsou neustále pod dohledem jejích bystrých očí.

„Portia had learnt one dare never look for long. She had those eyes that seem to be welcome nowhere, that learn shyness from the alarm they precipitate. Such eyes are always turning away or being humbly lowered – they dare come to rest nowhere but on a point in space; their homeless intentness makes them appear fanatical. They may move, they may affront, but they cannot communicate. You must often meet or, rather, avoid meeting such eyes in a child’s face – what becomes of the child later you do not know.” (s.49)

Pro samotnou Portii je nastalá situace a s ní spojený nový život také stresovou záležitostí, ačkoli to z jejího projevu není docela tak zřejmé. Jde spíš o pouhé náznaky, které však jsou možná děsivější než nahlas vyřčené myšlenky. Ani ve svém deníku nepíše nic o své matce, nic o svých pocitech osamění. Její deník je v tomto směru velice neosobní. Jsou v něm obsaženy pouze postřehy o lidech obývajících Windsor Terrace, které svým způsobem také hodnotí. Později se její styl psaní mění, kvůli Eddiemu, aby se neprozradila, a pouze vyjmenovává události, které se staly za celý den.

V průběhu první části se Portia snaží vycházet se všemi obyvateli co nejlépe. Snaží se přizpůsobit novým podmínkám, dochází do dívčí školy, kam ji zapsali Quyanovi. Zároveň se zoufale pokouší nalézt spřízněnou duši, kterou nebude muset pozorovat a rozebírat, která bude mít stejně jasnou mysl jako ona. Takové osoby jsou tři – Eddie, Matchettová a major Brutt. Mezi těmito lidmi ovšem nefiguruje Anna ani Thomas, kteří by ji měli být svým příbuzenským vztahem nejbližší. Tento aspekt je na celé knize nejpozoruhodnější. Proto je podstatné rozebrat vzájemné vztahy Portie k ostatním postavám románu.

Anna patří k těm autorčiným ženským postavám, jež se vyznačují velkou rozporuplností.. Je jí 34 let a je osm let vdaná za Thomase Quayna. Když se seznámili, Thomasovi se hned zalíbila.

„Her well-built not very slender body moved with deliberation, well in her control. He was affected by the smoothness and unity of her manner, which just was not hard.”(s. 38)

Přestože její vztah k manželovi je harmonický, k Portii se Anna chová velice povrchně a necitlivě, jakoby jí vůbec na ničem nezáleželo. Vše, co dělá morálně správně, dělá proto, aby si o ní ostatní lidé mysleli jen to nejlepší. Ale dříve jistě taková nebyla. Měla své ideály a sny a chtěla, aby se jí vyplnily. Byla to inteligentní, vzdělaná a všestranně nadaná dívka. Ale u ničeho dlouho nevydržela zejména z toho důvodu, že se jí nedařilo všechno tak, jak by si přála. Po svatbě s Thomasem, mladý pár toužil po dětech, které jim ale nebyly dopřány. Anna několikrát potratila a musela se vzdát všech svých nadějí na mateřství. Později již ani děti nechtěla. Možná proto nebo právě proto neměla vypěstovaný žádný vztah k dětem a neuměla se s nimi bavit. Natož s šestnáctiletou dívkou, jakou byla Portia, která právě prodělávala snad nejtěžší období svého života. Nejenže se musela vyrovnat se smrtí matky, ale musela čelit i své vlastní přeměně z malé dívenky na dospívající mladou dámu. A to byly situace, se kterými neměla Anna žádné zkušenosti. Nevěděla, a snad ani pořádně nechtěla vědět, jak se přiblížit k malé Portii, která se jí den ode dne vzdalovala.

Na druhou stranu nemůžeme říct, že by se Anna o Portii nezajímala. Již od samého začátku si dává pozor, aby udělala dobrý dojem. S velkou pečlivostí vyzdobila a připravila její pokoj a zdálo se, že jí to dokonce baví. *„Anna had, at this moment before they met, the closest feeling for Portia she ever had.”*(s. 40) Možná se nechala unést vlastními vzpomínkami na dětství, na svůj pokoj a na dny, kdy byla

doopravdy šťastná. Nový pokoj se jí skutečně líbil a byla plná nadějí, že se bude líbit i Portii a bude se v něm cítit dobře.

Ve vztahu k ostatním lidem je Anna značně cynická. Její pohled na svět je pokřiven životními zkušenostmi. Již ztratila všechny své iluze a jediné, co jí zbylo, jsou jízlivé poznámky a výsměch na adresu lidí, kteří si ještě uchovali alespoň trochu ze své dětské nevinnosti. Servítky si Anna nebere ani k Thomasovi. K němu se chová nadmíru odtažitě až chladně. Jejich bezdětné manželství se nepochybně podepsalo na jeho současné podobě. Vzájemné city ochladly již dávno a oni nejsou schopni najít způsob, jak se k sobě vrátit. Ačkoli spolu obývají jednu domácnost, jeden dům, ve skutečnosti jsou si velice cizí. Jejich vztah je sám o sobě již mrtvý, přestože navenek působí velice harmonicky a vyrovnaně. Ve chvíli, kdy se chce Thomas Anně přiblížit po stránce fyzické a snad má v úmyslu projevit snahu oživit již vyhaslý vztah, Anna jediným pohledem, jedinou větou ničí poslední naději, která jim zbyla.

„The way we live is hopeless.” Anna said, much more kindly: “Darling, don’t be neurotic. I have had such a day.” He left her and looked round for his glass again. Meanwhile, he said to himself in a quoting voice: “We are minor in everything but our passions,” “Wherever did you read that?” “Nowhere: I woke up and heard myself saying it, one night.” “How pompous you were in the night. I’m so glad I was asleep.” (s. 37)

Postupem času si každý vybudoval svoji bariéru, za kterou schovává své emoce a city. Nabízí se ovšem otázka, zda Anna s Thomasem ještě nějaké city mají. Oba jsou natolik emocionálně vyprahlí, že nedokáží komunikovat ani mezi sebou. Každý má v londýnském domě na Windsor Terrace své místo, svůj pokoj, kde se schovávají před světem a sami před sebou. Proto je přítomost Portie tolik zneklidňuje. Přináší do domu tolik upřímné a nespoutané energie, že jim to obrací celé jejich bytí vzhůru nohama.

Vztah Anny a Portie se nejhůře analyzuje a nejobtížněji se hledají důvody, proč spolu zrovna tyto dvě hlavní ženské postavy nevycházejí. Sama Anna komentuje jejich vztah slovy: „*But she and I are on such curious terms – when I ever do take a line, she never knows what it is.*” (s.9) Přitom by právě ony měly mít k sobě nejblíže. Anna, která nemohla mít děti, mohla najít v Portii dceru, po které dříve toužila. Portia zas mohla v Anně objevit ztracenou jistotu, oporu a třeba i náhradní maminku. Nic z toho se nestane. Anna s Portií v podstatě vůbec nekomunikuje. Zdá se, jako by se bála být s Portií osamotě. Obě proti sobě bojují jako sokyně, které si vytyčují své teritorium. Ani jedna to té druhé neulehčuje. Jejich vztah je od počátku silně narušený a v prvé řadě naplněný nedůvěrou. Právě nedůvěra je klíčovým problémem soužití Anny a Portie, k němuž dá podnět již zmiňovaný Portiin deník, který funguje jako nastavené zrcadlo obyvatel domu na Winsdor Terrace. Všichni měli své představy o dalším životě, stráveném společně s Portií. Nikdo z nich netušil, kam to všechno nakonec povede.

Vztah Thomase s Portií je asi nejchladnější. Neexistuje způsob, jak jej charakterizovat, protože vlastně mezi nimi žádný vztah nevznikl. Jsou sice nevlastní sourozenci, ale to je asi tak vše, co je spojuje. Od sebe je dělí významný věkový rozdíl, téměř dvacetiletý, navíc je Thomas muž, který s dětmi žádné zkušenosti nemá, a proto je téměř mizivá naděje na vytvoření nějakého citového pouta. On i jeho žena se Portie ujímají jen na přání uvedené v poslední vůli pana Quayna, což je ovšem pro vybudování vztahu poměrně málo. Kromě toho oba si udělají o Portii svou vlastní představu hned na počátku, a tím celý vztah odsuzují k záhubě.

Jako Portiin nevlastní bratr Thomas naprosto selhává. I on má šanci se k Portii přiblížit. Sama mu takovou příležitost nabízí, když přijde k němu do uzavřeného světa jeho pracovny. Thomas je z celé návštěvy celý nesvůj a evidentně je vyveden z míry. Ačkoli Portia se s ním snaží navázat konverzaci a vypráví mu o době strávené

s maminkou, Thomas zůstává stále netečný. Jeho reakce na Portiino vyprávění se zužuje na pouhou prázdnou frázi – „*Pretty awful*” (s. 33). Portia sama vycítí, že Thomas nic z toho nemůže pochopit, a sama mění rovinu důvěrného hovoru na obecnější. Thomas tedy zahazuje příležitost se k Portii jakýmkoli způsobem přiblížit, a ona tak ztrácí další duši, jež mohla být spřízněná.

V domě na Windsor Terrace se nachází ještě jedna důležitá postava. Je jí služebná paní Matchettová. Dříve pracovala u Thomasovy matky a po smrti jeho otce pokračovala v práci v rodině Quyanových.

Matchettová se mohla stát člověkem, který by u Portie zastal funkci maminky nebo alespoň hodné babičky, ale protože je příliš disciplinovaná a rezervovaná, nakonec se jí to nepodaří. Přesto se dá říci, že měla k Portii skutečně hodně blízko. Portia k ní velice ráda chodila na čaj a když se někdy stalo, že přijít nemohla, tak se jí velmi omlouvala. Matchettová se k ní chovala vždy nadmíru přívětivě, starala se o ni opravdu mateřsky. Na druhé straně si ale vždy od děvčete udržovala jistý odstup, i přes Portiinu snahu se k ní citově připoutat. Snad nejkrásnější chvílí, kterou Portia a Matchettová spolu prožijí, je ta, kdy jí Matchettová vypráví o Portiině narození a její rodině. Portia evidentně tento příběh ráda poslouchá a chce slyšet názor Matchettové a to, jestli se na malou Portii těšila. Je to skutečně velice niterný a důležitý okamžik, který si asi obě vůbec neuvědomovaly. V tomto momentě se opravdu mohly k sobě přiblížit, ale Matchettová to nepřipustila a záměrně se od Portie odtáhla. Je s podivem, že ani ona nebyla natolik vnímavá, aby Portii alespoň ukonejšila ve chvílích, kdy to skutečně potřebovala. Neustále si udržovala nepřístupnou tvář, jelikož chtěla být dobrou a loajální služebnou. Nechtěla se přiklonit na žádnou stranu, a to byl ten hlavní důvod, proč ani neobjala Portii, když se nešťastně rozplakala nad celou svou situací.

„The movement of her shoulders on the pillow could be heard; her shiver came through the bed to Matchett's body. Matchett's eyes pried down at her through

the dark; inexorably listening to Portia's unhappy breaths she seemed to wait until her pity was glutted. Then - 'Why goodness, 'she said softly. Why do you want to start breaking your heart?'" (s. 79)

Dalším a snad posledním důvodem, proč se chovala Matchettová k Portii tak zvláštním způsobem, byla její žárlivost vůči Eddiemu. Na jednu stranu si Portii nepustila blíže k tělu a vymezovala zde jasně dané role – služebná a slečna, na druhou stranu si však nárokovala Portii jen pro sebe a dívčin vztah s Eddiem byl pro ni nepřipustný. Od té doby co se Portia vídala s Eddiem, byla na ni Matchettová uražená a také s ní přestala komunikovat.

Všechny tyto skutečnosti nahrávaly do karet Eddiemu, který našel v Portii věrnou posluchačku, jež se mu mohla obdivovat a se kterou mohl manipulovat tak, aby rozlobil Annu. Eddie je v celém románu nejvíce negativní postava. Je to lehkomyšlný mladík bez jisté budoucnosti a jako podprůměrný a vlastně neúspěšný spisovatel není schopen sám sebe finančně zabezpečit. Jediné co mu zbývá, je obcházet své známé, kteří mu tu a tam vypomohou. Eddie je mistr v manipulaci s lidmi. Vždyť nic jiného mu také nezbývá. Musí nalézt způsob, jak se vetřít do přízně lidí a ovlivnit je natolik, aby mu vlastně chtěli pomoci sami. Nikdy nežebřá a o pomoc nežádá. Dokáže však svým chováním přesvědčit ostatní o své naprosté nevinosti a svaluje vinu za situaci, do které se dostal, na všechny, jen ne na sebe. Faktem je, že jeho taktika je úspěšná a zabírá. Takovým způsobem si podmanil i Annu, které lichotí, nosí jí květiny, říká jí drahoušku, laškuje s ní, a jež se na oplátku přimluví u Thomase, aby mu sehnal místo ve své firmě. Přesto se navzájem oba potřebují a překvapivě se i doplňují, což dokazuje následující ukázka, kdy Bowenová osvětluje cizopasnický vztah Anny a Eddieho.

„He lent himself, gladly and quickly, or appeared to lend himself, to Anna's illusions about living. He did more: by his poetic appreciation he created a small world of art around her. The vanities of which she was too conscious, the honesties to which she

compelled herself, even the secrets she had never told him existed inside a crystal they both looked at – not only existed but were beautified.”(s. 65, 66)

Ale přátelství s Annou se postupně začalo ztrácet, když se ji Eddie pokusil políbit. Takové gesto bylo pro Annu příliš. Přeci jen se cítila společensky mnohem výše než on, a tímto prohřeškem si Eddie málem zavřel dveře do jejich rodiny. Druhé šance se chopil, když jej seznámili s malou Portií. Opět svým šarmem dokázal zapůsobit na mladou a ničím nedotčenou duši. Byla pro něj další příležitostí, jak stále zůstat na výsluní u rodiny Quaynových. Získáním důvěřivé Portie na svou stranu Eddie nejen mohl dál zůstat v domě na Windsor Terrace jako blízký rodinný přítel, ale zároveň objevil v Portii obdivovatelku svých plochých myšlenek. Promlouvá s ní se zkroušeným a ublíženým výrazem ve tváři a baví ho pozorovat Portii, která ho samozřejmě utěšuje a bezmezně mu věří.

Vztah Eddieho a Portie je založen na slepém obdivu, který mu Portia prokazuje, protože bohužel vzhledem ke svému věku nedokáže objevit Eddieho přetvářku. Vždyť jeho „láska” k ní je pouze předstíraná, není nic jiného než pouhou krásně stylizovanou maskou, jež je ve třetí části knihy necitlivě odkryta.

Poslední románovou postavou v první části knihy je major Brutt, jenž je jediným dospělým, se kterým si Portia skutečně rozumí. Jejich vztah je založený na vzájemné harmonické symbióze. Oba dva se v podstatě potřebují. Portia v něm konečně vidí člověka, který jí je nakloněn a zcela bez přetvářky se s ní baví. Životem zklamaný samotář major Brutt naopak spatřuje v Portii tu dívku, kterou Anna s Thomasem nejsou schopni vidět. Obdivuje se jejímu mládí a jako jediný se v její přítomnosti cítí dobře. Posílá ji skládky a dopisy a opravdově se těší z její přítomnosti. Major Brutt pak sehraje klíčovou roli až na úplném konci románu, když k němu Portia prchá v naději, že ji ochrání, ale ani u něho nenachází očekávané útočiště. Všechny tyto lidi mohla mít Portia skutečně ráda, a všichni její přátelství odmítl.

Druhá část románu s názvem Tělo, je jakousi předzvěstí toho, co se odehraje v poslední kapitole nazvané Ďábel. Příběh pomalu nabírá na intenzitě, když je Portia poslána na pár týdnů na anglické pobřeží do domu na Waikiki. Zde se setkává s jiným stylem života, mnohem přirozenějším a uvolněnějším. Portia se těší z nových zážitků a také z toho, že ji tam její přátelé, jako třeba major Brutt, mohou navštěvovat či posílat psaní. Portia tímto pobytem získává určitý druh reflexe, může srovnávat obě prostředí. Na jedné straně naprosto nefunkční rodina Quaynových v domě, kde se zastavil čas, a na straně druhé paní Heccombová, jejíž přístup k životu, jak se zdá, ji činí mnohem šťastnější a spokojenější než jsou lidé v Londýně. Ačkoli se Portia opět dostala do nového prostředí, vše na ni působilo mnohem klidnějším dojmem. Všechny zvuky, které se ozývaly domem na Waikiki byly ozvěnami pohody a normálního prostého života. Největší rozdíl mezi těmito dvěma naprosto odlišnými světy je ten, že paní Heccombová a její rodina i přátelé mají skutečnou radost z Portiiny návštěvy. Na její počest pro ni dokonce připraví večírek, kde se může poprvé předvést jako mladá dospívající slečna. Zde se k Portii chovají jako k sobě rovné, aniž by se kdokoli cítil nepříjemně. Na svém prvním večíрку se Portia setkává s ostatními vrstevníky, kteří jsou již v tomto směru zkušenější, a zároveň poprvé poznává, jaké je to být sváděna mužem.

Bylo by však mylné se domnívat, že Portia na celý svůj dosavadní život v Londýně zapomněla. Téměř neustále o Anně a Thomasovi přemýšlí, co asi dělají, kde jsou a jak se tváří. Tento aspekt reflexe je pro Portii nejdůležitější. Během pobytu získává od rodiny Quaynových odstup, a může si tak udělat skutečný obrázek o jejich chování a jednání. Dokonce se přistihne při tom, že jí určité maličkosti ze života v Londýně chybí.

Avšak hlavní přelom dějové linie teprve musí přijít, a to v okamžiku, kdy se na scéně znovu objevuje Eddie, který přijíždí Portii navštívit. Pravděpodobně to má opět

důkladně promyšlené, ale v cizím prostředí se snáze může projevit jeho pravá povaha. Eddie pro svou samolibost ovšem nevidí, že jeho skutečná tvář je odhalena paní Heccombovou hned po jeho příjezdu. Dokonce i Portia, jež si za dobu strávenou v domě na Waikiki vytvořila zdravý odstup od všeho dění v Londýně, si pomalu uvědomuje skutečný stav věci. Eddie se totiž nechová tak, jak by Portia od zamilovaného muže čekala. Její duše i tělo touží po skutečném prožitku, doteku a fyzické přítomnosti blízkého člověka. Místo aby ji Eddieho přítomnost činila šťastnější, jeho lhostejné chování v ní vyvolává pocity úzkosti a osamění a postupně sama cítí, jak jsou si vzdáleni. Právě procitnutí pak přichází záhy po příjezdu Eddieho, když se v kině potají drží za ruku s Dafné. Po tomto incidentu je Portiina důvěra velice otřesená. Její stav duše se odráží v jejím deníku, když se zmiňuje o labutích.

„I watched two swans, they sailed under the bridge. They say the swans are nesting, but these two kept their heads turned away from each other.” (s.255)

Labutě představují Eddieho s Portií a jejich vztah: fyzicky spolu sice stále jsou, ale jejich duše se již dávno oddělily.

Skutečná konfrontace s Eddiem má však teprve přijít, a to ve třetím oddílu knihy nazvaném Ďábel. Jak název sám vypovídá, v této části půjde o mnohem víc než jen o zlomené srdce hlavní hrdinky.

Portia se vrací zpátky do Londýna, aby se na závěr utkala se všemi postavami románu, tentokrát mnohem zkušenější a silnější, posílená čerstvým vzduchem z Waikiki.

Nejprve je to samozřejmě Eddie, se kterým se opět schází, aby si s ním naposledy a nadobro vyjasnila jejich vzájemný vztah. Eddie, který dál již nemůže předstírat zamilovanost, musí s pravdou ven. Pozve ji k sobě do bytu, kde se s ní rozchází a prozrazuje jí, že řekl Anně o jejím deníku. Portia se právem cítí naprosto podvedená. Tolik mu věřila, a tolik ji zklamal. Přesto se Portia Eddiemu

poprvé a naposled vyznává ze své lásky. Portiina tragédie začíná a končí větou, která odhaluje rozdíl mezi ní a Eddiem.

„Not taking her anxious eyes from his face – eyes as desperately concentrated as though she were trying to understand a lesson – she said: ‘But after all, Eddie, anything that happens has never happened before. What I mean is, you and I are the first people who have ever been us.’” (s.281)

Bohužel je to pouze zoufalý pokus, jak zachránit sebe samu a své již poraněné srdce.

Portia od Eddieho prchá. Nevrací se však do domu na Windsor Terrace, ale zamíří do hotelu, kde bydlí major Brutt, který zde sehrává důležitou roli. Portia se mu totiž jako jedinému svěří se vším trápením a její vyznání působí jako zpověď. Zoufale se mu snaží naznačit, že nemá kam se vrátit, protože nikdo o ni nemá zájem. Dokonce se snaží majora Brutta přesvědčit, aby si ji vzal za manželku, slibuje mu, že se o něj bude starat a pečovat a udělá vše, co jí řekne, jenom aby se nemusela vrátit zpátky ke Quaynovým. Již nejde jen o Eddieho, když se tímto výkřikem vyznává majoru Bruttovi, jde o její budoucí existenci a o její život. Major Brutt ji nakonec přemluví, aby byla rozumná a vrátila se domů. Portia si však klade podmínku, vrátí se zpátky, pokud Anna s Thomasem udělají jedinou správnou věc. Naprosto přirozené by bylo, kdyby si pro ni přijeli, ale jim bohužel Portia nestojí o osobní angažovanost, a místo aby přijeli sami, posílají služebnou Matchettovou.

Mezitím Anna a Thomas společně se St. Quentinem rozebírají celou situaci v poklidu domova na Windsor Terrace. Všichni po dlouhých hodinách postupně odkrývají vše, co bylo celou dobu zamlčováno. Konečně si otevřeně rozebírají celou situaci a navzájem si otvírají oči. Tak se dovídáme, že nikdo v domě vlastně o Eddieho nestojí, protože všechny kolem jenom využívá. Poprvé za celou dobu, co s nimi Portia žije, si upřímně popovídají o celé situaci a dochází k poznání, že s nimi Portia nemohla

být šťastná, že ji v podstatě všichni přehlíželi. Zásadní proměnou prochází Anna, která rovněž otevírá svou duši a odhaluje své pravé já. V tomto momentě Anna dochází k částečnému porozumění s Portií. Snad poprvé za celou dobu se dokáže do jejích pocitů a myšlenek vcítit, najednou chápe její jednání. Snad si také vzpomněla na sebe a své mládí. Nebo je to snad Annino vyznání?

„If I were Portia? Contempt for the pack of us, who muddled our own lives then stopped me from living mine. Boredom, oh such boredom, with a sort of secret society about nothing, keeping on making little signs to each other. Utter lack of desire to know what it was about. Wish that someone outside would blow a whistle and make the whole thing stop. Wish to have my own innings. Contempt for married people, keeping on playing up. Contempt for unmarried people, looking cautious and touchy. Frantic, frantic desire to be handled with feeling, and, at the same time, to be let alone. Wish to be asked how I felt, great wish to be taken for granted – “ (s. 312)

Tragédií celého příběhu je především nedostatek komunikace a hledání problémů tam, kde žádné nejsou. Přitom stačilo vlídné slovo, pohlázení a vše by se ubíralo naprosto jiným směrem. Nikdo z nich nedokázal Portii ochránit před Eddiem, nikdo jí neporadil, nepomohl, přestože věděli, co se děje, z jejího deníku.

Zároveň zjišťujeme, že nejde jen o pouhé zklamání v lásce, ale je to především zklamání nad všemi lidmi, nad povrchností a nedostatkem citu, lásky a porozumění. Nakonec Anna, Thomas, Eddie, ale i Matchettová a s majorem Bruttem udupali jediné čisté srdce a zároveň poslední naději, jak zachránit také sami sebe.

3.3 The House in Paris

Román *The House in Paris* je další sondou do spletnosti mezilidských vztahů. Jak už je pro dílo Bowenové charakteristické, i tyto vztahy jsou zcela narušené, bez pozitivních východisek, a jsou silně ovlivněny ději minulými. Hlavními dětskými postavami jsou Henrietta a Leopold, kteří jsou posláni do Paříže, aby se jim během jediného dne změnil život. Zpočátku Bowenová představuje spíše Henriettu, která celý příběh uvádí. Ale později stáčí pozornost na Leopolda, jenž je příčinou i důsledkem všech problémů ostatních postav románu. Henrietta zde hraje spíše periferní, i když pro odkrytí dětské psychiky neméně důležitou roli, ale autorce především umožňuje, aby na náročnou životní situaci, kterou má Leopold prožít, nebyl sám.

Tento román je zajímavý svým časovým rozvržením. Bowenová rozdělila knihu opět na tři oddíly, které se však odlišují dobou, ve které se odehrávají. V úvodní části *The Present* nás autorka seznamuje s dětským hrdinou románu a důvody jejich pobytu v pařížském domě. V prostřední části *The Past* poznáváme rodiče jednoho z dětí, totiž Leopolda, když je podrobně vylíčena a rozebrána jejich minulost a zároveň osvětlena současná situace obou dětí. Třetí část, opět nazvaná *The Present* je překvapivým rozuzlením a vyústěním celého příběhu.

Členění románu je pozoruhodné nejen časovou posloupností, ale i stylem vyprávění děje. Zatímco v první a poslední části se Bowenová zabývá dětmi a jejich duševními pochody, v prostředním oddílu se soustředí na otázky týkající se dospělosti, jako je například partnerství nebo smrt. Ústředním motivem je však zapeklitý milostný trojúhelník, jehož rozuzlení s sebou přináší celoživotní utrpení všech dospělých postav.

Hlavními dětskými postavami jsou tedy Leopold a Henrietta, kteří nás jako první zasvěcují do příběhu. Tyto děti sice nejsou klíčovými postavami románu, ale svou přítomností fungují jako důsledek nezodpovědnosti dospělých. Zároveň se děti dovídají

o sobě mnoho věcí, které jim byly až do té doby zatajovány. A jsou to hlavně informace o jejich minulosti, které jim poskytují odpovědi na jejich současný život.

Nejprve se setkáváme s Henriettou, jedenáctiletou dívkou, která se poprvé ocitá v Paříži. Je ráno a Paříž se teprve probouzí do nového dne. Henrietta jede taxíkem se slečnou Fisherovou, která ji vyzvedla na nádraží, a sleduje dění venku. Její představy o hlavním městě Francie, které zná z časopisů, rozhodně neodpovídají prostředí, které vidí, a je trochu zklamána. V taxíku se slečna Fisherová pokouší navázat s Henriettou konverzací. Všimá si její plyšové hračky, opičky Charlese, která ji doprovází na cestě. Ovšem slečna Fisherová chybně vyhodnotí situaci, kdy se domnívá, že opička je na hraní, což Henriettu urazí. Jako jedenáctiletá dívka je citlivá na podobné záležitosti, protože už je příliš stará na to, aby si hrála. Neobratnost a nezkušenost slečny Fisherové s dětmi je ihned prohlédnuta a zdá se, že to Henriettu spíše obtěžuje.

„But Miss Fischer, making an effort, now touched one of the monkey's stitched felt paws. 'You must be fond of your monkey. You play with him. I expect?' 'Not nowadays much,' said Henrietta politely. 'I just always seem to take him about.' 'For company,' said Miss Fischer, turning upon the monkey a brooding, absent look. 'I like to think he enjoys things.' 'Ah, then you do play with him!' It was not in Henrietta's power to say: 'We really cannot go into all that now.'” (s. 10, 11)

Bowenová zde děti zpodobňuje jako naprosto odlišné bytosti, které dospělí nemohou a nechtějí pochopit. Větou *„One of her troubles was, quite clearly, being unaccustomed to children.”* (s.14), která je namířena proti slečně Fischerové, Bowenová tento komplikovaný vztah vystihla naprosto přesně. Slečna Fisherová zkrátka neumí jednat s dětmi, jelikož nikdy neměla příležitost být s nimi osamotě. Naproti tomu Henrietta s dospělými umí docela dobře vycházet; její sestra je již vdaná, takže nemá problémy s dospělými komunikovat. Obě ženské postavy si však od sebe udržují viditelný odstup. Slečna Fisherová se snaží pokračovat v konverzací s Henriettou,

ale bohužel její pokus o vyjádření zájmu je pouze povrchní. Děti samozřejmě podobné nepřirozené chování brzy vytuší, a s takovým dospělým se potom nechtějí bavit.

Henrietta s paní Fisherovou přijíždí na určené místo do pařížského domu, který Henriettě připomíná domeček pro panenky a zde se setkává s další dětskou postavou, Leopoldem. Leopold je devítiletý hoch, jenž také přijíždí do Paříže, aby se zde setkal se svou maminkou, kterou nikdy v životě neviděl a která se ho zřekla hned po jeho narození. Poté byl Leopold poslán na vychování do rodiny amerického původu v italské Spezii. Je zjevné, že tato zkušenost Leopolda ovlivnila negativně. Je mnohem méně emocionálně vyrovnaný než Henrietta, která sice přišla o maminku a vychovává ji její babička, ovšem prostředí, ve kterém vyrůstá je mnohem stabilnější než Leopoldovo. Jeho vnitřní nejistota se projevuje při hovoru s Henriettou, kdy musí mít vždy navrch. „*All he wants is somebody who will notice*” (s. 24), myslí si Henrietta o Leopoldovi a je evidentní, že Leopold trpí nedostatkem sebevědomí a základních jistot. Chybí mu nejenom matka, ale i otec, ve kterém by se mohl vzhlednout. Se svou pěstounskou rodinou není spokojen, cítí, že to není jeho krev, s čímž se svěřuje umírající staré paní Fisherové.

Bowenová v tomto románu ukazuje děti nejen ve své dětské podobě a s vlastnostmi, jež jsou pro ně typické, ale jejich chování a jednání je zvláštní svými paradoxy. Na jednu stranu jsou stále dětské, mají své představy o fungování světa a jsou také odkázány na vůli dospělých. Naproti tomu jsou chvíle, kdy jim je jejich dětskost na překážku a chtějí se chovat jako dospělí. U dětí objevujeme jednu specifickou vlastnost: ne vždy se chovají, jak bychom od nich očekávali. Často jsou schopny vystupování, které jsou svou vyzrálostí typické spíše pro dospělého člověka. Takto mlčky na sebe reagují Henrietta a Leopold. Tiché, kradmé pohledy a gesta jsou spíše

doménou dospělých lidí, ale Leopold s Henriettou to sehrávají s lehkostí a přirozeností, jakoby zapomněli, že jsou děti.

„Glancing aloofly to see if her nails were clean, she seemed to become unconscious of Leopold. Then she strolled across to examine a vase of crepe paper roses on the consol table behind Charles's chair. Peering behind the roses, she found they were tied on with wire to sprigs of box. She glanced across at the clock, smothered a yawn politely and said aloud to herself: 'Only twenty-five past ten.' Her sex provided these gestures, showing how bored she got with someone else's insistence on his own personality.” (s.26)

“The displeased cool manner in which Henrietta had peered behind the roses and her glance at the clock, made Leopold value of her: she showed he was nothing to her. All he had said, having left her cold, was still his.” (s. 28)

V této části jde opět o zápas mezi světem dospělých a dětí. Dospělí, kteří se mají o děti starat, mají však oproti dětem jednu ohromnou výhodu. Mohou nařizovat, ovládat, řídit, zakazovat, přikazovat a ovlivňovat jejich osud a život. Henriettin a Leopoldův život je také neúprosně ovládán dospělými, kteří si mnohdy neuvědomují, pro čí dobro to vlastně dělají. Děti se nikdo nezeptá, zda se jim to či ono líbí. Zkrátka jsou postaveny před hotovou věc – pojedou do Paříže. Rovněž jako k Portii v románu *The Death of the Heart* se k Henrietě a Leopoldovi nechovají dospělí tak, jak by měli. Děti jsou opomíjeny, citově zanedbávány a týrány bezcitnými a nevyrovnanými dospělými, což je jev, který je charakteristický u všech děl Bowenové. Bezcitné chování dospělých se však nutně musí odrazit na duši dětí., a tak se projevuje i ve vzájemném vztahu mezi Leopoldem a Henriettou.

Děti si totiž v jednání vůči sobě samým také neberou servítky. Zajímavý je následující následující postřeh Bowenové o dětech – *„It is never natural for children to smile at each other.”* (s. 22) Navzájem si schválně ubližují a vysmívají se. Je to však určitý reflex nebo spíše obrana, jak se vyrovnávat s těžkými životními zkouškami, které jim připravili jejich rodiče a pěstouni. Svým hrubým chováním si vylévají zlost

a zbavují se pocitu naprosté beznaděje, protože nemohou dělat nic jiného než čekat. Leopold čeká na svou maminku, která nakonec nepřijede. Henrietta čeká, až jí někdo z dospělých ukáže Paříž a Trocadéro, ale ani ona není úspěšná. Nakonec však oba přece jen částečně dosáhnou svého. Pro Leopolda si přijde jeho nevlastní otec, který ho vytrhne z beznaděje a obav, že se bude muset vrátit zpátky do Itálie. Zároveň tentýž muž Henrietě koupí a daruje model Eiffelovy věže jako památku na Paříž.

V první části se děti seznamují nejen se slečnou Fisherovou, ale i s další ženskou postavou, a tou je paní Fisherová, její umírající matka. Stará paní obývá sama jeden pokoj v domě v Paříži. Zdá se, že na jejích bedrech leží snad všechny strasti světa nebo alespoň její zdravotní stav tomu nasvědčuje. Je životem unavená, zklamaná a již nemá energii žít dál. Její myšlenky jsou stále pevně svázané událostmi, které se odehrály dávno v minulosti a paní Fisherová není schopna se od nich odpoutat a žít dál. Dům, ve kterém bydlí je poznamenán tragickou událostí a působí na všechny své obyvatele stísněně a neutěšeně.

Svět dospělých je v díle *The House in Paris* zobrazován ve své temné podobě, kde není pro děti místo. Jsou spíše na překážku. Celý příběh je prostoupen velmi skličujícím a beznadějným duchem, všechny dospělé postavy ustrnuly ve svém životě na jednom bodě, vše je paralyzováno minulostí. Děti se v jejich přítomnosti necítí dobře, a dokonce z nich mají strach.

„Well, I really did want to look at the Trocadéro, only Miss Fischer gave me the creeps too. I'm sure she is quite different from everyone else in Paris. I'd much rather look at Paris with someone ordinary...” (s. 208)

Pocity úzkosti z dospělých pozoruujeme u Henrietty, která má jako první tu čest osobně poznat paní Fisherovou. Vchází do její ložnice a cítí se poměrně vyděšena ponurostí a uzavřeností celého pokoje. Pozoruje prostředí, ve kterém se jakoby zastavil čas a paní Fisherová jí vůbec není sympatická. Vedle ní sedí její dcera a hlídá ji pro

případ, kdyby se jí udělalo nevolno. Povídají si a Henrietta postupně ztrácí počáteční ostych, jelikož se chce dovědět víc o Leopoldovi a jeho matce. Pro ni je to zajímavé téma, protože si připadá dospělejší, když je jí svěřeno tajemství; to jí jako každému dítěti imponuje. Na druhou stranu je to pořád ještě dítětem, které nemůže rozumět všemu, co je mu sdělováno. Zajímavým a v podstatě i komickým momentem v jejich rozpravě je situace, kdy paní Fisherová vypráví o své dceři a o jejím zlomeném srdci. Henrietta přemýšlí, jak se může zlomit srdce.

„Henrietta knew of the heart as an organ; she privately saw it covered in red plush and believed that it could not break, though it might tear. But, Miss Fisher's heart had been brittle, it had broken. No wonder she'd looked so odd at the Gare du Nord.” (s. 50)

V tomto úryvku je řečeno vše, co chceme vědět o dětech. Toužebně si přejí být zahrnuti do „dospěláckých záležitostí“, kterým ale vůbec nerozumí. Přesto jsou potěšeny, že s nimi není jednáno jako s malými dětmi. Henriettu takové zjištění natolik posílí v jejím sebevědomí, že dokonce pochopí vtip, který pronese paní Fisherová.

Henrietta odchází z pokoje paní Fisherové a Leopold se na konci první části dovídá informaci, která ho velice znepokojí. Jeho matka nakonec nepřijede.

Druhá část se zabývá minulostí Leopoldiných rodičů a také událostmi, jež předcházely jeho narození před deseti lety. Bowenová nás seznamuje se spleťtým milostným trojúhelníkem, který posléze vyústí v tragický konec. Následující děj nám představuje mladou slečnu Fisherovou, Naomi, její nejlepší kamarádku Karen a dále pak jejich dva snoubence Maxe a Raye. Zdá se, že všichni čtyři se ocitají na životní křižovatce, která je natolik překvapí, že způsobí rozpad jejich přátelství.

Příběh před deseti lety začíná u Karen, která je čerstvě zasnoubená s Rayem Forrestierem. Rayovo požádání ji překvapivě netěší spíše naopak. Nutí ji to k zamyšlení nad skutečným stavem věcí v jejím vztahu k Rayovi a čím více o něm přemýšlí, tím více narůstají její pochybnosti. O radu žádá svou umírající tetičku Violetu. Karen

si stěžuje, že Ray potřebuje jistotu, že její láska k němu neochladla, přitom problém je evidentně v ní. Její mysl svírají nejen pochybnosti, ale i strach ze ztraceného mládí. Ani tetiččina úvaha nad důvody, proč by si měla Raye vzít – „*Couldn't love be a reason?*” (s. 86) není pro Karen dostačující. Na druhou stranu přemýšlí nad důvody, proč si snoubence vzít, a jediné na co přichází, je fakt, že o ni bude postaráno, že bude v bezpečí. Přitom opravdu by měla stačit „jen” láska.

Ani její kamarádka Naomi není spokojená se svým snoubencem Maxem Ebhartem, ačkoli její důvody leží úplně někde jinde. Její matka paní Fisherová měla zřejmě s Maxem tajný milostný poměr, což lze vyčíst pouze z náznaků. Faktem ale zůstává, že se Naomi velice trápí a oběma je krutě přehlížena. Rovněž vztah Karen a Naomi je plný otazníků. Naomina povaha se zdá velice submisivní, jelikož nejenže podléhá své matce, ale zároveň nepochopitelně obdivuje Karen. Jejich vztah je skutečně velice bizarní. Naomi pravděpodobně trpí nedostatkem sebevědomí a je patrné, že její pravá povaha je neustále někým potlačována. Naomi není schopna se sama k něčemu rozhodnout ani v otázce svého budoucí manželství. Příliš lpí na své matce, od jejíhož vlivu se není schopná odprostit a která s manželstvím nesouhlasí. Když se Karen Naomi ptá, kde budou po svatbě bydlet, Naomi přirozeně odpovídá: „*Oh – with my mother. I could not leave her, you know, and Max would not wish me to. And there is the house; we cannot...*” (s. 107) Naomi zde odhaluje svoji neschopnost posunout se ve svém životě dál. Nemůže opustit svou matku, zároveň si ani nepokládá otázku, proč nechce odejít z domu ani Max. Ke svému důležitému rozhodnutí si zve Karen, po které neúprosně žádá, aby poznala jejího snoubence Maxe. Naomi však ví, že Karen nemá s Maxem zrovna harmonický vztah.

Důležitým okamžikem v románu, který nám umožňuje nahlédnout do myšlení hlavních hrdinek, je rozhovor mezi Karen a Naomi, kdy si navzájem sdělují,

jak se jejich život od mládí změnil. Obě jsou vlastně ještě docela mladé a také zápasí s přechodem do skutečné dospělosti v manželství. Kdo je však z obou dívek z nastávajícího stavu nejvíce vystrašen, je Karen. Opravdu pochybuje o lásce ke svému snoubenci, neustále přemýšlí o budoucnosti s Rayem a plně si uvědomuje závažnost situace. Zároveň se mění i její názor na Maxe. Počáteční sympatie přerůstají postupně ve skutečný cit, když se všichni tři Karen, Max a Naomi se scházejí na odpoledním čaji. Toto setkání se v budoucnosti ukáže jako osudové. V ovzduší je cítit napětí a nejistotu, které se nejvíce dotýká Maxe, jenž se cítí mezi dvěma ženami nesvůj. Jejich vzájemný vztah lze vyčíst v následujícím úryvku, kde se jasně odráží Naomina oddaná povaha.

„A man with two women, devotedly watched by one, unwillingly watched by the other, often looks foolish: whatever he does is too weighty.” (s. 120)

Sama Naomi se nechá životem spíše unášet a do jeho dění aktivně nezasahuje, což se nejvíce projevuje v jejím vztahu s ostatními postavami románu – s její matkou, s Karen i Maxem. Naomin přístup k životu ji nakonec téměř zničí. Nejenže od sebe odradí a odpudí Maxe, který naváže tajný vztah s Karen, ale později není ani schopná se přes tuto situaci přenést.

Bowenová v tomto románu zavrhuje tradiční pojetí dospělých jako vyrovnaných a moudrých bytostí a představuje nám je v jiném světle. Zdá se, že všechny ženské postavy mají problémy samy se sebou; libují si v sebelítosti, neustále se zaobírají minulostí, od které se nedokáží oprostit. Jejich vlastní minulost je neustále pronásleduje, a tím jim brání prožívat naplno přítomnost. Paní Fisherovou dokonce minulost paralyzuje natolik, že není schopná se přes události v minulosti přenést. Její nemocná duše ochromí i její tělo a paní Fisherová umírá.

Děj románu je však k Naomi skutečně neúprosný a jejího snoubence vrhá do náruče Karen. Ta se mezitím s Maxem tajně schází v Paříži, kde si otvírají svá srdce a kde si osvětlují své záležitosti z minulosti. Především se nám odkrývá Maxův vztah

se starou paní Fisherovou. Tato dáma, dalo by se říci femme fatale, jakoby stála nade všemi postavami a řídila jejich život. Její vliv v pařížském domě je děsivě neotřesitelný. V následující ukázce Karen přemýšlí o vztahu paní Fisherové a Maxe a dochází k závěru, že Naomina matka všechny postavy ničí a ovládá, zvláště pak Maxe.

„She is a woman who sells girls; she is a witch. She is here; she is that barred light. She can never have wanted Max to be quiet; when he's quiet he's not hers. He was hers tonight when we saw the lighthouse, hers when he came in.” (s. 165)

Bohužel v tomto románu není vítězů. Ani paní Fisherová se přes svou neochvějnou moc nestane šťastnou. Ba naopak. Všechny postavy románu se neuvěřitelnou rychlostí řítí do neštěstí, které odstartuje již zmiňovaný vztah Maxe a Karen. Do společné náruče je vehnala bezvýchodná situace, ve které se ocitli. Oba se zalekli instituce manželství a zjištění, že nastávající partneři pro ně nebudou těmi pravými. Ovšem tím celou situaci ještě více zkomplikují. Jejich setkání má nedozírné následky do budoucnosti. Ačkoli Max na tajné schůzce Karen přesvědčí o nemožnosti pokračovat v milostném románu dál, jejich setkání přinese více, než si oba představovali. Karen oné osudné noci otěhotní. Poté následuje Karenino rychlé procitnutí do reality a zpytování svědomí. Najednou si plně uvědomuje závažnost situace. Ublížila nejen Naomi, ale i sama sobě. Veškeré její jistoty se hroutí. Neví, co bude dál a náhle se všechny problémy, které viděla ve vztahu s Rayem, zdají být malicherné. V Maxovi již také nevidí tu oporu, kterou cítila před tím. Vše se změnilo jedním prchlivým a nezvratným okamžikem.

Vraťme se ale zpět k Maxovi, který v celém komplikovaném ději hraje hlavní úlohu. Románkem s Karen se Max dostal do nezáviděníhodné situace. Tento podnikavý muž se natolik zapletl se všemi hlavními ženskými hrdinkami, že se mu také pomalu hroutí život pod rukama. Jeho vztah s Naomi byl čistě záležitostí rozumu. Nešlo mu tak ani o její peníze, ale v Naomi viděl oddanou ženu, která mu připraví zázemí, zajistí

teplo domova a životní jistoty. V této ukázce Naomi popisuje jako kus nábytku, tedy něco, co je stálé, co je vždy na svém místě, co je neměnné. „*Naomi is like furniture or the dark.*” (s. 165) Karen mu takový styl života nemohla přinést. Sama se tak potýká se svými pochybnostmi o životě, o sobě a Rayovi, že nemá čas budovat domov. Max si to samozřejmě sám brzy uvědomí, a proto chce jejich románěk ukončit. Naneštěstí to, co se stalo, nejde vrátit zpátky. Max se postupně stává obětí svého lehkomyšlného zacházení se ženami. Nakonec již dál nemůže unést celou situaci, kterou způsobil. Dostává se pod obrovský tlak, jenž vrcholí rozhovorem a posledním setkáním s paní Fisherovou. Max právě činí Naomi doznání ohledně Karen, když oba zjistí, že za dveřmi je poslouchá její matka. Děsivost situace se odráží v Naomině popisu celé scény:

„*My mother stood outside. She must have crept back or never gone away. She would heard everything. You know our hall is dark and she wears black; I only saw her face, which seemed to be hanging there.*” (s. 194)

Paní Fisherová si zve Maxe k sobě do pokoje, aby si promluvili. A Max tuší, že již není cesta zpátky. Svým vlivem, svojí osobností a všemi zbraněmi, které paní Fisherová používá, jej v podstatě donutí k sebevraždě. Přimo před jejími zraky si podřezává zápěstí a utíká z domu, kde na prahu umírá.

Sebevraždou Maxe končí všem postavám jedna etapa v jejich životě, která byla pevně svázána s domem v Paříži. „*The fatal house in Paris still possessed her that nothing was real that happened outside that.*”(s. 199) Zde se loučí Karen i Naomi se svým dosavadním radostným, možná i trochu lehkomyšlným životem, na kterém nyní ulpěl stín smrti. Karen, jak již víme, odjíždí a později posílá své čersvě narozené dítě na vychování do Itálie. Za manžela si bere svého původního snoubence Raye. Zato chudák Naomi zůstává se svojí matkou, která se očividně z Maxovy sebevraždy zhroutila. Se slovy: „*He needed so much escape.*”(s. 197), Naomi krutě vysvětluje,

proč Max musel zemřít. Od té doby paní Fisherová churaví a její dcera se o ni neustále stará.

Smrtí Maxe se uzavírá prostřední část knihy, která nemilosrdně odhaluje minulost všech dospělých postav a s poslední kapitolou nás opět vrací zpátky do přítomnosti. Tam již čeká zklamaný Leopold, který se tolik těšil na svou maminku, ačkoli na sobě nedal znát žádné vzrušení a radost a ujel kvůli ní stovky kilometrů z Itálie do Paříže. Nyní se mu všechno v jediný okamžik zhroutilo. Dnešní den měl být pro něj výjimečným. Jako nadšení snoubenci ve svatební den, který je pouze jejich, se soustředí jen na sebe, i Leopold chtěl tento den věnovat sobě a své matce, jejich prvnímu setkání. Nyní se cítí být podveden a opuštěn. Když ho jeho matka opustila jako miminko, nebylo to pro něj zdaleka tak závažné, jako její nynější odmítnutí. Jako malý kluk neví, jak má reagovat, ačkoli všichni kolem vědí, že by se nejraději rozplakal. Cítí to i Henrietta, když nad Leopoldem přemýšlí. „*She thought: If we stop arguing, he will weep. He wants some kind of fuss to keep going on.*” (s. 205) Ten se s Henriettou hádá, aby zahnal své slzy. Leopold však své emoce nadlouho neudrží a po odchodu slečny Fisherové se skutečně rozpláče. Jsou to slzy beznaděje, bezmoci a zoufalství, takové jaké nacházíme pouze u dětí. V tu chvíli se ukazuje, jaká je skutečná role Henrietty v tomto příběhu. Přibližuje se k plačícímu Leopoldovi, kterého objímá a nechá ho se vyplakat na jejích ramenou.

„*An angel stood up inside her with its hands to its lips, and Henrietta did not attempt to speak. Now that she cried, he could rest.*” (s. 210)

Nakonec po všech rozepřích a hádkách během celého dne mezi nimi dochází ke smíření a jejich duše společně splývají v jednu zklamanou dětskou duši. Mezi dětmi je to vzácný okamžik, plný porozumění a pochopení. Poté se Leopold uklidňuje a je připraven na návštěvu k paní Fisherové, kterou už před tím spatřila Henrietta. Pro starou umírající paní je to velice důležité setkání, vždyť jeho otce milovala tak

hluboce, že jej svou láskou zabila. Leopolda vyzývá, aby se jí ptal na otázky, co jej zajímají, ale nesmí se ptát na nic, co by ji mohlo přivést do kompromitující situace. Zde se Leopold dovídá další informace o svém otci, avšak pro paní Fisherovou je bolestné na něj vzpomínat. Vysvětluje mu, že její život skončil právě před deseti lety, v době, kdy se jeho otec zabil. Od té doby její tělo i duše churaví. Přesto v přítomnosti Leopolda trochu ožívá a vrací se její předchozí povaha. S děsivým výkřikem: „*My God, it is terrible that you are still a child.*” (s. 217) V této větě prozrazuje své utlumené city, které byly věnovány jejímu otci, a kdyby byl Leopold o pár let starší, jistě by začala ovlivňovat i jeho. Vše z minulosti se vrací zpátky a ani Leopold nezůstává neovlivněn. Duch jeho mrtvého otce se stále vznáší nad domem v Paříži a Leopold stejně jako jeho otec není schopen opustit paní Fisherovou. Snad k ní také pocítil obdiv a lásku jako jeho otec.

„*To leave her became unbearable. He looked at the veined eyelids: her eyes stayed shut. If she is asleep she must wake, if she is dead she must live again!*” (s. 222)

Nakonec však z pokoje odchází a celý děj se pomalu uzavírá. Vše je odhaleno, vše je řečeno. Nyní je zapotřebí postarat se o děti. Na scénu přichází Ray, dřívější snoubenec a nynější manžel Karen, který si přichází pro Leopolda. Poprvé se s ním setkáváme na úplném závěru tohoto románu. Na první pohled se jeví jako muž se srdcem na pravém místě. Ačkoli je pro něj celá situace nepříjemná, jako jediný se s ní vypořádává čelem. Rayovo setkání s Leopoldem působí jako poměrování sil. „*Ray saw Leopold thinking: Oh yes, an Englishman:*” (s. 227) Leopold zde opět znázorňuje zmenšenou podobu svého otce a Ray se s ním musí nějakým způsobem utkat. „*This little brittle Jewish boy with the thin neck, putting a hand at once wherever you looked, was the enemy: she was right.*” (s. 230) Leopold je pro Karen a Raye živoucí minulost, kterou nelze zahnat. Vidí v něm všechny své chyby, jitří jejich dávné rány, a přitom je Leopold jenom malý kluk, který zoufale potřebuje jejich lásku.

Pro všechny je to obrovská zkouška, aby se spolu naučili žít a chápat se navzájem. Avšak se svou minulostí se všichni musí utkat, aby se mohli ve svém životě posunout dál a aby se i jizvy na duši mohly zahojit.

Ray si tedy odváží Leopolda, aby se navzájem poznali, a snad spatří i svou matku, na kterou celý svůj život čekal. Henrietta se také dočká svého odjezdu, když se v taxíku připojuje k Rayovi a Leopoldovi a oni ji vysazují na nádraží. Oba se loučí se slečnou Fisherovou, která se snad za celou dobu poprvé zachová přirozeně a pohladí Leopolda lehce po tváři. Loučí se i s domem, ze kterého rádi odcházejí, a na všech je znát obrovská úleva. „*How much I should like to get out and have some fun.*” (s. 248) pomyslí si Henrietta během cesty na nádraží. Smíšené pocity plné sklíčenosti a všudypřítomného smutku mizí spolu se vzdalujícím se domem v Paříži. Atmosféra poslední části je naprosto odlišná od všech předchozích. Postavy jsou nyní mnohem uvolněnější, již je nesvazují zdi domu či přítomnost zoufalých dam Fisherových. Jsou volní na cestě za svou budoucností, nechávající vše zlé v minulosti za sebou. Henrietta s Leopoldem se spolu rozloučí potřesením ruky jako dospělí lidé. V tomto gestu se však skrývá mnohem více než jen poslední rozloučení. Je v něm obsažen celý den, který spolu prožili.

Po odjezdu Henrietty se spolu vydávají na cestu i Ray s Leopoldem. S Leopoldovou otázkou určenou Rayovi: „*Where are we going now?*” (s. 255) se s postavami loučíme. Snad ani Ray neví, kam přesně jedou. Ray si je vědom, že musí zapomenout na to, co se stalo, a ačkoli nemá k Leopoldovi vypěstovaný žádný vztah, musí brát věci tak, jak jsou. Konec je tedy otevřený, zejména co bude dál s Leopoldem, Karen a Rayem. Můžeme jen doufat, že to vzali za správný konec.

3.4 Zápas o nevinnost

..., *Happy that few of us are aware of the world until we are already in league with it. Childish fantasy, like the sheat over the bud, not only protects but curbs the terrible budding spirit, protects not only innocence from the world but the world from the power of innocence.* "...¹²

V této kapitole, zaměřené na dětskou nevinnost, bude románům *The Death of the Heart* a *The House in Paris* věnována pozornost z trochu jiné perspektivy. Svět dospělých a svět dětí se neliší pouze formálními rozdíly jako je věk nebo způsob života. Jde o mnohem více: o rozličné vnímání okolního světa, o vzájemnou komunikaci, o rozdílnou zkušenost. A v tomto smyslu lze hledat další možnosti pro uchopení daných textů.

Hlavním tématem děl Elizabeth Bowenové, které prostupuje oběma rozebíranými romány, je konflikt mezi nevinností a zkušeností. „Nevinnost“ bývá často vykládána toliko kladně, je to vlastnost, kterou obdivujeme u dětí, je to privilegium, které v dospělosti ztrácíme. „Nevinnost“, to je čisté srdce a ničím nezatížená duše. Zejména v křesťanství je „nevinnost“ vyzdvihována, a to v souvislosti s Ježíšem Kristem, který byl ztělesňován jako nevinný beránek boží. Je naplněná dětským nadšením, spontánností, a hlavně dobrou vírou v život. Nevinnost jako charakteristický rys dětství však nemůže trvat věčně. Jak postupem času děti rostou, stávají se staršími, a tím o své dětství pomalu přicházejí. Protipólem je zkušenost, což jinými slovy znamená ztrátu iluzí, naivity a smíření s vlastní dospělostí.

Bowenová ve svých dílech neúprosně odhaluje zápas mezi těmito dvěma rivaly, který začíná a končí právě v období dospívání. Pro mladého dospívajícího člověka je to velice náročné období. Sama autorka touto proměnou musela projít také a ve svém díle se tedy nechala svými zkušenostmi inspirovat. Ústředním tématem jejích románů, kde hrají hlavní roli děti, je ztráta nevinnosti jako přirozený důsledek dospívání.

¹² Bowen, E., *The Death of the Heart*, Vintage Classics 1998. (s. 294)

Tato fáze života se neobejde bez značných změn, fyzických i psychických. Proměna mladé dívky v ženu a pocity, které při tom prožívá jsou dokonale vyličený v následujícím úryvku, kde se Portia prochází se svou kamarádkou Lilian. Je chladné jarní ráno a změny, které se dějí uvnitř těchto mladých dívenek jsou tak přirozené, jako příroda a prostředí kolem.

„The mornig was colder than yesterday morning; there was a black frost that drove in. But they did not comment upon the weather, which seemed to them part of their private fate – brought on them by the act of waking up, like grown-up people’s varying tempers, or state, from day to day, of their own insides.” (s. 52)

V této části románu byla Bowenová ke svým mladým hrdinkám velice citlivá a naprosto přesně vystihla stav, ve kterém se Portia s Lilian ocitají. Ovšem taková harmonie člověka s přírodou je v díle Bowenové vzácností. Spisovatelka se spíše soustředí na nesnáze, které dospívajícího člověka v životě provází. Její hrdinky nikdy nic nedostanou zadarmo. Jejich přirozeně dětské povahy se mění v závislosti na zkušenostech, které musí ve svém životě zakusit. Zkoušky dospělosti jsou tak vystaveny především děti, které se chtě nechtě musejí seznámit s opravdovým životem, který oproti pohádkám nekončí vždy šťastně.

V anglické literatuře je možno najít konflikt nevinnosti a zkušenosti u Williama Blakea v jeho komplementárních sbírkách *The Songs of Innocence* a *The Songs of Experience*, kde názvy básní *The Lamb* a *The Tyger* korespondují s pojmy nevinnost a zkušenost. Postava jehňátka ve své podstatě představuje prvotní čistotu, dítěte a boha. Tato nevinnost je v kontrastu se zkušeností, jako přirozenou součástí života a dospělosti, kdy dochází k přeměně dítěte v dospělého se všemi strastmi, kterého ztělesňuje tygr.

Avšak na rozdíl od Blakea, kde je jehňátko, krásná, dětská a hříchem nedotčená duše, pro Bowenovou není „nevinnost“ zdaleka tak jednoznačný pojem. Bowenová

ve svém díle „nevinnost“ jako čistě pozitivní interpretaci zpochybňuje. V románu *The Death of the Heart* jedna z hlavních postav Eddie „nevinnost“ shazuje a popírá ji úplně. Být nevinný znamená nevinně ničit vše kolem sebe.

„Innocence so constantly finds itself in a false position that inwardly innocent people learn to be disingenuous. Their singleness, their ruthlessness, their one continuous wish makes them bound to be cruel, and to suffer cruelty. The innocent are so few that two of them seldom meet – when they do meet, their victims lie strewn all around.“ (s. 106)

Romány *The Death of the Heart* a *The House in Paris* každý svým způsobem rozebírají otázku nevinnosti. První kniha líčí ztrátu iluzí šestnáctileté dívky postrádající citové zázemí, kdežto kniha druhá pokračuje v tématu dál a zamýšlí se nad tím, do jaké míry mohou zkušenosti v mládí ovlivnit budoucnost člověka.

3.4.1 Skon nevinného srdce

V románu *The Death of the Heart* jde o nevinnost mladé dívky Portie, která svým životním postojem obrací naruby život svých opatrovníků. V tomto příběhu jde o střet různých pohledů na svět. Jeden z nich představuje Portia, její romantické představy o lásce a ničím nezkalená otevřená mysl. Na straně druhé pak stojí ostatní postavy kolem ní, protože všichni, ať mladí či staří, jsou již určitým způsobem poznamenáni svou dosavadní zkušeností.

Portiina nevinnost jí samotné přináší řadu problémů v každodenním životě. Její chování připomíná reakci plaché zvěře, již vytrhli z přirozeného prostředí a kterou si chtějí ochočit. Sama Anna Portii přirovnává ke zvířeti, ačkoli sama neví, jak přesně ji charakterizovat.: *„Watching Portia she thought, is she a snake, or a rabbit?“* (s.46) Toto Annino zamyšlení ukazuje nejistý názor na Portii. Anna neví, nakolik je její bezprostřední chování přirozené a zda se za ním neschovává vypočívavost. Jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, vztah Anny a Portie je velice složitý. V otázce nevinnosti

tyto dvě ženské postavy charakterizují dva zcela odlišné světy, dva různé životní principy. Portia zde ztělesňuje nevinnou ovečku, *jehňátko*, důvěřivé dítě, které touží po tom, aby ji měl někdo rád. Anna na opačné straně ohrady pak zastupuje *tygra*, v zásadě negativní postavu, která ovšem opět jedná na základě svých zkušeností a rovněž na základě své ztráty nevinnosti, kdysi dávno v její minulosti. Anna již dávno svůj dětský pohled na svět opustila a nemůže pochopit Portiino chování.

Portie ovšem nemá pouze problém s dospělými, neboť její vztahy s vrstevníky nejsou o mnoho lepší. Je naprosto odlišná od ostatních stejně starých dětí. Zdá se, že všechny postavy v románu ztratily svou nevinnost již dávno. Pouze Portia má čistou, otevřenou mysl, která jí nebrání pozorovat svět kolem sebe v celé jeho nádheře. Má obrovský pozorovací talent a vnímavou povahu a jen ona se dokáže opravdově radovat ze života a z krásy přírody, která jí rovněž slouží jako únik ze světa dospělých.

Portia se úzkostlivě drží své dětскosti, jako by ani nechtěla vyrůst. Jediná jistota, kterou má, je její stav duše, stav nevinnosti, který nechce za žádnou cenu opustit. Naproti tomu její kamarádka Lilian magickou hranici mezi dětstvím a dospělostí překročila již dávno. Ale jelikož její zralejší postoj neodpovídá jejímu mladému věku, působí spíše jako karikatura dospělého.

„She wore a removed and mysterious expression; her rather big pretty developed figure already caught the eye of men in the street. She walked about with the rather fated expression you see in the photographs of girls who have subsequently been murdered, but nothing had so far happened to her...This morning, when she saw Portia coming, she signalled dreamily with a scarlet glove.” (s. 50, 51)

Pokud takto komicky působí děti, které napodobují svým chováním dospělé, nezesměšňuje to zároveň i je samotné? Není to skrytý záměr Bowenové ukázat svět dospělých takový, jaký se ve skutečnosti ukazuje? To skutečné a opravdové vychází pouze z dětí, dospělí jenom zoufale někoho napodobují.

Portiina přítelkyně z domu Waikiki má rovněž období nevinnosti za sebou. Na postavu Daphne se hodí výstižný termín „venkovanka“. Nemá v sobě eleganci jako Portia, ačkoliv se o ni urputně snaží, je hlučná a ráda vyhledává tanec a zábavu. I ona se odlišuje od Portie svou vyzrálostí. Zajímavý je postřeh Portie, kdy srovnává Daphne a Annu. Proti Anně však ostatní lidé musí působit vždy nevinně.

„She rushed, and soon was gone down the esplanade. Daphne used nothing stronger than ‘goodness’ or ‘dash’: all the vigour one wanted was supplied by her manner. In this she was unlike Anna, who at moments of tension let out oaths and obscenities with a helpless, delicate air. Where Anna, for instance, would call a person a bitch, Daphne would call the person an old cat. Daphne’s person was sexy, her conversation irreproachably chaste. She would downface any remark by saying, ‘You are awful’, or simply using her eyes...”(s. 146)

Portiina nevinnost přináší jí samotné do života spoustu problémů a nesnází. Neustále bloudí v mezilidských vztazích, její mládí a nedostatek zkušeností jí brání chápat vztahy mezi lidmi takové, jaké ve skutečnou jsou. Tato slepota je zřetelná zejména ve vztahu s Eddiem, do kterého je zamilovaná a jehož skutečnou tvář jako nezkušená v oblasti lásky nevidí. „Nevinnost“ je v tomto případě nevědomostí, která je nakonec vykoupena trpkou pravdou.

Eddie je poslední románovou postavou, která je svým způsobem také nevinná. V jeho případě však nevinnost není upřímná. Eddieho nevinnost je vypočítavá, neupřímná a slouží mu jako prostředek k usnadnění komunikace s lidmi. Jenomže on si nikdy neuvědomoval následky svých činů, nikdy nedokázal cítit, jak hluboce může někoho ranit. A v tom se možná odráží jeho skutečná nevinnost, protože si vlastně nikdy pořádně nevšiml, co svým chováním způsobil. Tak se dospělí lidé totiž nechovají.

Avšak nejen Portia je v románu *The Death of the Heart* ochromena nevinností. Major Brutt, jako dávný Annin přítel, rovněž neprohlédl přetvářku obyvatel domu

na Windsor Terrace. Ve své nevědomosti by zůstal celý život, kdyby mu celou pravdu nakonec neprozradila šestnáctiletá Portia.

„You are the other person that Anna laughs at, she went on, raising her eyes. I don't think you understand: Anna's always laughing at you. She says you are quite pathetic. She laughed at your carnations being the wrong colour, then gave them to me. And Thomas always thinks you must be after something. Whatever you do, even send me a puzzle, he thinks that more, and she laughs more. They groan at each other when you have gone away. You and I are the same.“ (s. 288)

Výrazem, „všichni se vám smějí” major Brutt stejně jako Portie přichází o nevinnost a z nevědomosti se probouzí do reálného a krutého světa. Je ironií, že majoru Bruttovi musí otevřít oči o mnoho let mladší dospívající Portia.

Dívka nakonec dospívá, ač možná předčasně, a se svým prvním břemenem vstupuje do další fáze svého života. Ztráta nevinnosti je ale naprosto přirozený proces lidského života, kterým musí projít každý jedinec. V románu *The Death of the Heart* Bowenová sleduje jednu takovou proměnu nevinné dívky v dospělou ženu, během níž ovšem její hrdinka musí obětovat část svého srdce. Po věku nevinnosti následuje věk tygra, věk zkušenosti.

3.4.2 Nevinnost a dům v Paříži

I v tomto románu Bowenová řeší konflikt mezi nevinností a zkušeností. Není to sice jeho nejpodstatnější část, přesto zklamání dětí dospělými je v tomto díle velice intenzivní. Kompozičně je toto dílo zajímavé rozdělením na minulost a přítomnost, jež umožňuje ukázat dospělé v době jejich vlastního mládí. Důležité tedy jsou nejen děti, ale i dospělé postavy románu. Snad v žádném z prozaických děl Elizabeth Bowenové není kontrast mezi dětským světem a světem dospělých zřetelnější. Henrietta i Leopold jsou v tomto románu konfrontováni s životem nevyrovnaných dospělých. Jeden den, který oba spolu stráví v jednom pařížském domě, jim přinese

spoustu nových zkušeností. Tímto dnem oba ztrácejí část svých iluzí, část své nevinnosti, oba se více přiblíží ke své vlastní psychické dospělosti. Společně prožitý den jim přináší poznání o jejich vlastní osobnosti. Banální postřeh Henrietty o namáčení croissantu do kávy, mění její pohled na sebe samu. „*If I am Henrietta, then what is Henrietta*” (s. 18)

Ovšem tyto děti mají ještě šanci si své dětské duše uchovat. Oba jsou přece jen ještě hodně mladí, aby jim některé skutečnosti dokázaly ublížit. V tomto příběhu jde překvapivě o ztrátu nevinnosti dospělých postav, a mnohem víc o to, jaké následky mohou mít špatné zkušenosti do budoucnosti.

Hlavní dospělé ženské postavy románu *The House in Paris* mají s dětmi jeden společný znak, který je svým způsobem může k sobě přiblížit. I ony byly mladé, plné ideálů, plné naivních představ, i ony byly nevinné. V mládí si také musely zažít určitou negativní zkušenost, která je v jejich životě posunula dál. Karen s Naomi se musely zříci dětských a naivních pohledů na svět a projít si přeměnou z dítěte na dospělého. Stejně jako Henrietta s Leopoldem, kteří musí čelit chybám svých rodičů a následně se s nimi vyrovnat, nebo jako osamělá Portia bez citového zázemí v *The Death of the Heart*.

Naomi i Karen jsou značně komplikované povahy. Každá se svým způsobem zklame v lásce a nejsou pak schopny se vzpamatovat a pokračovat dál. Jsou navždy poznamenány a celý svůj život se snaží vyrovnat s vlastní minulostí. S jistou nadsázkou se dá říci, že Karen s Naomi jsou takové dospělé Portie. Jako ona ztratily část svého srdce, když si prožily nešťastnou lásku. Hledáme-li odpověď na otázku, jak by vypadala Portia ve třiceti letech, můžeme ji najít v románu *The House in Paris*. Na osudu Karen a Naomi však je nejhorší to, že jejich činy nezůstaly bez následků. Ublížily nejen samy sobě, ale i dětem, které se v románu objevují.

Všechny postavy v románu *The House in Paris* nemají žádnou naději a zoufale se snaží uniknout svému osudu. V domě v Paříži není nikdo šťastný, všichni zde přicházejí o své dětské nevinné duše a musí nevyhnutelně čelit dospělosti se všemi důsledky, které obnáší.

3.5 Děti v povídkách

Střetu dětského vnímání světa s pohledem dospělých se Bowenová nevyhýbala ani ve svých kratších textech. S tématem této práce korespondují především tři povídky: *Tears, Idle Tears; A Walk in the Woods*; a *Reduced*, které byly napsány ve třicátých letech dvacátého století. Všechny svým vlastním, pro Bowenovou typickým způsobem objevují svět dětí, jehož každodenní součástí jsou i dospělí.

3.5.1 Pláč, marný pláč

Povídka *Pláč, marný pláč* je virtuózní reflexí ztrápených rodičů a jejich uplakaných dětí. Snad každý si umí představit situaci, kdy někde uprostřed davu začne strašným, beznadějným hlasem plakat dítě, ke kterému se většinou sklání matka a zoufalými pohledy se za tuto situaci kolemjdoucím omlouvá. Totéž zažívá maminka paní Dickinsonová na procházce se svým synem Frederickem, který z nějakého neznámého důvodu začal plakat. Bowenová v této povídce odpovídá na otázku, co se stalo, že to dítě pláče, přičemž překvapivě nestaví do zcela záporného světla jeho matku, ale má pro její nedostatečnou empatii vůči vlastnímu synovi pochopení. Bowenová líčí celou situaci tak působivě, že se lze snadno přenést do Regent's Parku, kde slyšíme: „*Frederick, you can't – in the middle of Regent's Park!, You really haven't got to be such a baby!*“¹³ Paní Dickinsonová se samozřejmě cítí trapně.

¹³ The Collected Stories of Elizabeth Bowen, New York 2006. (s. 481)

Je to mladá vdova po pilotovi královského letectva a jak sama říká, je to pro ní ostuda, když její syn pláče. Vždyť ona nese jeho smrt tak statečně a všichni její známí ji za to bezmezně obdivují. Ze začátku paní Dickinsonová ve stříbrné lišce a kloboučkem na hlavě působí dojmem, jako kdyby ani matkou být nechtěla a syn jí je pouze na překážku.

„She was a gallant-looking, correct woman – not the sort of woman you ought to see in a Park with a great blubbing boy belonging to her. She looked a mother of sons, but not of a son of this kind, and should be more properly, really, have been walking a dog.“¹⁴

Později se však odhaluje i její nitro, které není tak statečné, jak by si přála. Se ztrátou manžela se musela těžce vyrovnávat a její lhostejná tvář je pouhá maska za kterou skrývá své rozechvělé srdce. Stejný přístup pak čeká i od svého syna, který je ale dosud příliš malý, aby dokázal něco předstírat. Paní Dickinsonová vzdáleně připomíná chování Anny, která byla také vždy na pozoru, aby působila na okolí jako báječná žena. Přetvářka a strach z neznámého je snad jakýmsi atributem dospělosti. *„She had a horror, also, of the abnormal and had to hit out at it before it could hit at her.“¹⁵*

Synkův pláč by měl spíše jeho maminku inspirovat než rozčilovat. Ačkoli se jeho pláč zdá tak strašlivě zoufalý, je v něm v podstatě ohromná síla. Dospělí toto samozřejmě pochopit nedokáží, protože oni sami již téměř nepláčou, což je chyba. Až Frederick totiž přestane plakat, strašně se mu uleví a bude spokojený a šťastný stejně jako předtím. Takovou úlevu by potřebovala i paní Dickinsonová. Fredericka nakonec uklidňuje pohled na bílou kachnu, která ho vytrhne z jeho urputného pláče, a na vše ihned zapomíná. Ostatně jako to dělají všechny děti.

¹⁴ The Collected Stories of Elizabeth Bowen, New York 2006. (s. 481)

¹⁵ Tamtéž. (s. 483)

Tato povídka je v podstatě banálním příběhem ze života, z něhož však Bowenová dokázala vytěžit maximum. Dochází tu opět ke střetu dospělých a dětí a jejich vnímání světa, je tu vyčerpávající rozbor duše plačícího dítěte a naprosto přirozené rozuzlení, kdy se vše uklidňuje a vrací se zpět do slunného dne v Regent's Parku.

3.5.2 Procházka v lese

Bowenová v této povídce líčí londýnskou společnost, která si o jedné podzimní neděli vyjde na procházku do lesa. Povídka samotná začíná impresionistickým popisem lesa a zároveň nám představuje jeho návštěvníky. Čtenář sám se v této povídce ocitá na procházce v lese, kde se setkává s celou plejádou typických Angličanů, kteří jsou vykresleni vskutku v pravém světle.

„Walking between the pillars of the trees, the men squared their shoulders – as though they inherited savage dignity. The matronly women, heavy in fur coats – which just taken out after the summer, shed a smell of camphor – protestingly rolled as they walked on their smart heels.“¹⁶

Postupně se tedy seznamuje s muži a ženami ve středním věku, již jsou všichni opět uchvázeni vlastními osudy a nejsou schopni se rozhlédnout kolem sebe a cítit velkolepost přírody. Ženy se těžkopádně prodírají lesem a jejich situace je bezvýchodná: *„There is no poetry for the middle-class woman in her middle years.“¹⁷* Na vycházku si vyšel i jeden milenecký pár Henry a Carlotta, který hledá opuštěné místo v lese, kde by mohli mít alespoň na chvíli soukromí. Oni si rovněž neužívají krás podzimního lesa, protože jim nepomůže zbavit se každodenních starostí. Jejich láska je zakázaná, přede všemi skrývaná a již je ve stadiu, jež ani jednoho z nich

¹⁶ The Collected Stories of Elizabeth Bowen, New York 2006. (s. 488)

¹⁷ Tamtéž. (s. 489)

neuspokojuje. Pocity štěstí ze společně stráveného okamžiku se vytratily a jejich náklonnost pomalu uvadá.

Tento mumraj lidí pozorují dvě rozesmáté patnáctileté slečny Issabella a Muffet, na kterých je patrné jejich ničím nespoutané mládí a radost ze života. Ačkoli nejsou ještě svázané společenskými konvencemi, přesto odsuzují jakékoli nevhodné chování, s morálkou přímo hodnou čtyřicetiletých dam. Tak se pod jejich přísný dohled dostane i již zmíněná milenecká dvojice, která právě vychází ze své skrýše schované v houští. Oba jsou zamyšleni nad postupující krizí v jejich vztahu a stanou se terčem posměchu a pohrdání obou dívenek. Přitom již nebude trvat dlouho a i ony budou stejné jako všichni dospělí. Budou také postiženy krizemi a obtěžkány starostmi, také ztratí svou nevinnost. Dokonce spolu již ani nebudou kamarádit, což ostatně naznačuje i následující ukázka.

„They had neither of them got boys yet: when they had got boys they would stop walking together. At present their walks were a great show for them: too soon this would be over, winter silence would fall.“¹⁸

Povídku uzavírá opět ústřední dvojice milenců, jejichž odcizení se již začíná projevovat i navenek, a to v momentě, kdy na jezírku začne plavat stará termoska. Henry jí najde a považuje ji za ztracený poklad. Tímto chováním typickým pro muže se zcela odloučil od Carlotty, která to ihned vycítí. Není to pouhé chvilkové nepochopení, je to symbolický konec jejich vztahu, který byl od počátku odsouzen k záhubě.

3.5.3 Se slevou

Poslední povídkou s názvem Se slevou lze celou rozsáhlou kapitolu o vztazích mezi dětmi a dospělými uzavřít. Tento příběh totiž se svým rozuzlením odlišuje od všech ostatních, ať už románů či povídek. Bowenová zde opět naprosto přesně

¹⁸ The Collected Stories of Elizabeth Bowen, New York 2006. (s. 493)

a s jistou dávkou sarkasmu analyzuje svět dospělých, kde jsou lidé nešťastní, utrápení, poznamenáni životem a libují si v malichernostech. Takovou ubohou ženou je i paní Carburyová, která si ze strachu, že zůstane osamocena, vzala za manžela až příliš šetrného pana Godwina Carburyho. Jejich manželství je jak jinak než utrápené. Žijí v domě, na kterém je na první pohled znát, že pán domu je veliký šetřílek. Není tam zavedená elektřina a topí se jen v zimě. Přesto v domě září dvě malá světýlka naděje – jejich dvě překrásné holčičky Penny a Claudia. Až neuvěřitelně se tyto dvě sestřičky odlišují od svých rodičů. Jsou svěřeny do péče skvělé guvernantky slečně Riceové, kterou děti zbožňují. Paní Lauriová, která je jako host paní domu, si ihned všimne jisté rozpolupnosti v osobě slečny vychovatelky. Na první pohled je patrné, že je velice zkušená a schopná ve výchově děvčátek, a tím pádem tedy musí být i náležitě finančně ohodnocena, což ovšem nekoresponduje se skrblickou povahou pana Carburyho, který by jí jistě větší finanční obnos neposkytl. Paní Lauriová se tedy začne postupně vyptávat paní Mimy, až se nakonec dozví pravdu. Guvernantka byla obviněna z vraždy svého posledního zaměstnavatele a ačkoli jí zločin nebyl dokázán, nebyla od činu ani osvobozena. Leželo na ní stále břemeno, které pro mladou ženu té doby mělo fatální následky. Pan Godwin ihned využil příležitosti a blahoskloně nabídl slečně Riceové zaměstnání, samozřejmě za sníženou cenu – tedy se slevou. To se však nelíbí jeho manželce, které minulost vychovatelky není zrovna po chuti.

Holčičky však slečnu skutečně milují. Jejich obdiv a skutečná radost z její přítomnosti je v kontrastu s jejich vztahem s jejich rodiči. Rády ji pozorují, rády se učí, rády s ní mluví, prostě jejich vztah je nádherně čistý. Naproti tomu jejich rodiče hledí jen na to, aby někde ušetřili, a své děti ani pořádně neznají. Penny s Claudií to samy nějak instiktivně cítí a své rodiče přijímají jako svůj každodenní úděl. Ve chvíli, kdy jim matka chce guvernantku poslat pryč, se holčičky vzbouří. Větou Tak my odejdeme taky,

se rozkrývá nezkažená povaha těchto dětí, které nad svými rodiči vítězí. Proto je tato povídka tak jiná a tak výjimečná. Na úplném konci je naděje, že obě holčičky budou lepšími dospělými, než jakými jsou jejich rodiče. Jejich gesto, které navzdory matce podpořilo jejich vychovatelku, z nich dělá charakterní bytosti. Tento příběh je jakousi lehkou tečkou na závěr, protože není tak beznadějný jako u většiny prozaických prací Elizabeth Bowenové.

4 Sugestivní impresionismus Elizabeth Bowenové

Literární impresionismus se objevuje na počátku 20. století jako jeden z proudů rané fáze angloamerického modernismu. Tvořila jej skupina spisovatelů, kteří vědomě navazovali na malířské postupy Monetovy a Manetovy a odmítali konvenční aparát realistického viktoriánského románu. K anglické impresionistické metodě se hlásil například Joseph Conrad.¹⁹

V souvislosti s tvorbou Elizabeth Bowenové se často hovoří o tom, nakolik se spisovatelka nechala ovlivnit díly Henryho Jamese nebo Katherine Mansfieldové, což je ale chybná představa, jelikož první povídky Bowenové vyšly mnohem dříve než si přečetla díla těchto významných spisovatelů. O Elizabeth Bowenové nelze přímo říci, že by patřila do té či oné literární skupiny. Pravdou však je, že Bowenová objevila svůj osobitý styl psaní, který nelze jednoznačně zařadit do určité kategorie. Dílo Elizabeth Bowenové se tak osamoceně vznáší nad všemi známými literárními směry, aniž by tak narušovalo jejich kontinuitu. Spíše naopak. Styl románů a povídek Bowenové naprosto přirozeně obohacuje anglickou literaturu o požitek z mistrného umění popisu prostředí, sledování myšlenkových pochodů hlavních hrdinů a líčení nálad. Sugestivní impresionismus v jejím případě znamená působivé vykreslování všeho, na co se její postavy zrovna dívají. Její techniku si lze představit jako sledování filmu, kde kamera zabírá nejen hlavní postavy, ale i okolní prostředí. Často jsou přidávány takzvané filmové či speciální efekty, které přidávají filmu na přitažlivosti. Techniku efektů využívá také Elizabeth Bowenová. Pouze při čtení jejích děl se naskýtá možnost aktivně vstoupit do románu, je tak snadné si představit prostředí, atmosféru, že člověk ani nemusí zavírat oči. Vše je tak dokonale popsáno, že se před čtenářem míhají barevné a jasné obrázky jako v kině.

¹⁹ Hlinský, M., Modernisté, Praha 1995. (s. 149)

Autorčin styl je oproštěn od všech symbolů a hádanek. Je zaměřený na přímé odhalování jejich postav spíše než na nevyřčené významy čtené mezi řádky. Vše je prozrazeno, nic není skryto. O postavách se dovídáme všechno z jejich minulosti, přítomnosti, známe příčiny i důsledky jejich chování a činů. Bowenová předkládá postavy ze všech možných stran, aniž by se musela uchýlit ke skrývání významů do tajemných symbolů. V tomto směru se chová ke svým čtenářům přímočaře, neboť je nenutí hloubat nad jejich významy a mohou se více soustředit na citlivě propracované charaktery hlavních postav. Bowenová ve svém popisu neopomíná žádný detail. Každé postavě věnuje náležitou pozornost, každé je určena celá kapitola, aby autorka mohla zevrubně rozebrat veškeré důležité momenty v jejich životě. Zároveň popis není zatížen jejím subjektivním hodnocením, je pouze na čtenáři, jaké stanovisko si k postavě vytvoří. Žádná z postav není totiž zcela kladná či záporná. Všichni mají nějaké pohnutky či důvody, kterými mohou své činy omluvit.

Impresionistický popis vystupuje z každé stránky Bowenové románů či povídek, ať už se jedná o přírodu, osoby nebo předměty. Na díle Bowenové je však nejpozoruhodnější způsob, jakým popisuje okolí, ve kterém se pohybují hlavní postavy. Pocity, nálady, dojmy, které prožívají románové postavy, se odrážejí do okolního prostředí. Rozhoduje každý detail a maličkost. Přitom jedno takové prostředí může být popsáno hned několika způsoby, jako je to kupříkladu v díle *The Death of the Heart*. Anna s Portií se dívají na zimní jezírko před domem na Windsor Terrace. Každá vidí jedno a totéž jezírko s labutěmi zcela jinak. „*The lake's frozen. Well, it can't be quite: I saw swans swimming about.*“²⁰ Zatímco Anna konstatuje, že jezírko je celé zamrzlé, Portia oponuje názorem, že tam stále plavou labutě. Obě tím vlastně prozrazují stav

²⁰ Bowen, E., *The Death of the Heart*, Vintage Classics 1998. (s.28)

svého vlastního nitra. Annino srdce a city jsou již zamrzlé, naproti tomu Portia stále cítí v jejich vztahu naději.

Při četbě románů Bowenové se člověk dostává téměř do snového světa, kde i ten nejobyčejnější okamžik je popsán co nejbarvitěji. Když je na podzim mlha a cestu ozařují světla z lamp, je to pro Portii jako slavnost - jaro zase rozžihají barevné krokusy. A Bowenová hovoří o jezírku a labutích znovu, když Anna s Portií na různých místech pozorují právě se probouzející jaro. Na každou zvlášť však toto období působí jinak, Anna se elegantně prochází po parku, kdežto Portia je dítě jara, které radostně běhá a dovádí.

„At different moments, the both crossed different bridges over the lake, and saw swans folded, dark white ciphers on the white water, in an immortal dream. They both viewed the Cytherean twisting reaches at the ends of the lake, both looked up and saw pigeons clattering the transparent trees.“²¹

Portia a Anna, jako bílé labutě plující pospolu po jezírku, tvoří jakýsi nesmrtelný sen (*immortal dream*), sen, který nemůže být skutečností.

Dokonce i v románu *The House in Paris* si lze všimnout určitých stále se opakujících věcí, které jsou pro určitou hrdinku důležité. U Henrietty je to dojem z vysněné Paříže. Její nejistota z nového prostředí se odráží v zavřených okenicích, které působí nehostinným dojmem. *„Turning away again to look at the street, she was glad to see shutters taken down from one shop...“²²* Jejich postupné otevírání je pro Henriettu nadějí, že nic není tak zoufale smutné, že nakonec tma ustoupí, okenice se otevrou a ona uvidí Paříž v celé její nádheře.

Impresionistické dojmy a popisy se dají najít skutečně všude. Ať už je to zatuchlá místnost plná lidského potu u paní Fisherové nebo třeba slečna ve žlutém klobouku, kterou potká Karen na lodi cestou do Londýna. *„She seemed to be one*

²¹ Bowen, E., *The Death of the Heart*, Vintage Classics 1998. (s.124)

²²nBowen, E., *The House in Paris*, Anchor Books 2002. (s. 11)

*of those pink pious racy girls who screech a good deal, speak of their fathers as Pappy and are really rather severely kept down at home.*²³ Se svým typickým ironickým nadhledem se Bowenová usmívá, a s ní i čtenář, při představě téhle vyfintěné slečinky, co říká tatínkovi Papá.

Ve zcela jiném impresionistickém stylu je koncipován román *The Heat of the Day*, který se odehrává za druhé světové války. Stella Rodney je atraktivní čtyřicetiletá rozvedená žena, jejíž syn bojuje ve válce. Seznamuje se s panem Harrisonem, o kterém se později dovídáme, že pracuje pro tajnou bezpečnostní službu, a ten jí prozrazuje, že její milenec Robert je nepřátelský špion. Začně ji vydírat tím, že jí navrhne řešení obtížné situace. Harrison Roberta neudá pod podmínkou, že se stane jeho milenkou. Stella tomu zpočátku uvěří a podlehne. Později však pojímá podezření, začne svého nuceného milence pozorovat, a tím se vlastně také stává špionkou.

V tomto románu Bowenová nepopisuje válku ani viditelné účinky bombardování Londýna, jako jsou ruiny či zoufalí lidé bez domova. To vše se považuje za samozřejmé. Co však nabízí jsou dojmy a imprese – na povrch románu vyplouvají pocity nešťastných Londýňanů vyvolané zranitelností města a změnami, které způsobilo bombardování. Zobrazuje ztrátu rodné země a bezpečí. „*War made them idolize day and summer; night and autumn were enemies.*“²⁴ Válka je v této knize patrná spíše z nálad a z pocitů než z detailního rozboru zničeného Londýna. Bowenová zřejmě záměrně nechává válku v pozadí, aby se mohla spíše soustředit na pocity hlavních postav během války.

Důležitým aspektem impresionistické tvorby Bowenové je zvláštní důraz na období, části dne a celkovou orientaci v čase. Román *The Death of the Heart* se odehrává v období zima až jaro, kdežto v díle *The House in Paris* se dostáváme

²³ Bowen, E., *The House in Paris*, Anchor Books 2002. (s. 94)

²⁴ Bowen, E., *The Heat of the Day*, Penguin 1962. (s. 7)

z přítomnosti do minulosti. *The Heat of the Day* je naopak určen časem války. Londýňané jsou zcela pokořeni válečnou dobou. Celý román je prostoupen beznadějí a nejistotou, kterou způsobila válka. Hlavní postavy v čele se Stellou přišly o poslední spojení s realitou a veškeré jistoty. Takto přemýšlí Stella, když se dívá kolem sebe.

„Most of all are dead, from mortuaries, from under cataracts of rubble, made their anonymous presence – not as today’s dead but yesterday’s living – felt through London.”²⁵

Bowenová v tomto románu ukazuje obrovskou proměnu Londýna v průběhu války. Je to svým způsobem zlomené město, které ztratilo na své dřívější majestátnosti a důležitosti. Válečné hrůzy jsou vyličený prostřednictvím dojmů, které jsou mnohdy účinnější než samotný doslovný popis, jako například v ukázce, kdy se Stella cítí v obrovském městě stísněná válkou. Je prostoupena pocity nedůvěry, podezřívavosti a obav.

„She began to feel it was not the country but occupied Europe that was occupying London – suspicious listening, surreptitious movement, and leaden hearts.”²⁶

²⁵ Bowen, E., *The Heat of the Day*, Penguin 1962. (s. 91)

²⁶ Tamtéž. (s. 126)

4.1 Dům v díle Elizabeth Bowenové

..., *It is not our exalted feelings, it is our sentiment that build the necessary home. The need to attach themselves makes wandering people strike roots in a day: whenever we unconsciously feel, we live.*“ ...²⁷

Toto téma se prosadilo do původní koncepce diplomové práce zcela přirozeně, jelikož při rozboru děl se ukázalo, jaký význam v popisu jednotlivých obydlí románových protagonistů mají rozmanité detaily, odrážející povahu jejich majitelů. Protože vzhled i atmosféra jednotlivých obytných prostředí hrají ve vyprávění Bowenové mnohdy určující roli, bude domům, do nichž jsou lidské příběhy situovány, nyní věnována větší pozornost. V díle Elizabeth Bowenové je symbolika domu velice důležitá, ačkoli pro její autorský záměr se nemusí zdát na první pohled podstatná. Dům má v jejím autorském stylu zcela specifickou funkci. Není pouze jakousi vedlejší kulisou, nýbrž je přímo hlavním aktérem děje. Má stejně důležitou úlohu jako hlavní postavy, je sám aktivním tvůrcem příběhu. Právě tato autorčina schopnost začlenit do děje nejen lidské postavy, ale zároveň i okolní prostředí, ji činí výjimečnou vypravěčkou. Pojem dům se objevuje několikrát již v samotných názvech románů, jako například *The House in Paris* nebo *The Hotel*.

Symbolika domu je v díle Elizabeth Bowenové podstatná právě proto, že spisovatelka byla nucena prodat z finančních důvodů své rodinné sídlo Bowen's Court, jak již bylo zmíněno ve druhé kapitole. Možná proto se v jejím díle tolikrát objevuje symbol domu, jako znázornění silného pouta hlavních postav s jejich zázemím. Ačkoli pro Elizabeth byla ztráta jejího domova jistě citelná a čtenář by předpokládal, že i tedy v jejím díle bude dům reflektován spíše v pozitivním slova smyslu jako vřelé a přívětivé místo, v jejím díle se spíše můžeme přesvědčit o opaku. Ne, že by domy nebyly zabydlené nebo zpustlé, většinou jde o sídla vyšších vrstev střední třídy,

²⁷ Bowen, E., *The Death of the Heart*, Vintage Classics 1998. (s. 140)

vybavená drahým a přepychovým nábytkem, ale jsou to právě jejich majitelé, kteří dávají, nebo v případě děl Elizabeth Bowenové, nedávají svému domu pozitivního ducha a život. Proto téměř všechny domy, ve kterých pobývají hlavní postavy, jsou popisovány v negativním světle, jako chladné prostory, kde není místo pro lidské teplo, cit a lásku. Zejména autorčini mladí protagonisté se v cizích domech dospělých necítí dobře.

V díle Bowenové je dům silně zatížen minulostí. Minulé události jsou jako stín, který se odráží na duších hlavních postav, jako břemeno, kterého se nemohou zbavit. Každý dům je jedinečný, je tvořen pocity, myšlenkami a osudy jeho obyvatel. Je nasáklý určitou atmosférou a prostoupený duchem jeho vlastníků. Asi nejzřetelněji lze tuto charakteristiku nalézt v díle *The House in Paris*. Dům v Paříži představuje centrum dění, kde se postupně setkávají všechny postavy románu a odhalují nám své životní cesty. V tomto domě si zejména hlavní hrdinky prožily část svého života, každému tento dům zasáhl do osudu, aby se zde nakonec všichni mohli setkat a odpustit si.

Dům v tomto románu představuje mlčenlivého svědka, který pouze pozoruje okolní dění, aniž by do samotného děje vstupoval. Ale přesto není tento dům nijak přívětivý. Pro své majitele se stává obrovským břemenem nebo spíše balvanem, který jim nedovolí se znovu nadechnout. Dům v Paříži své obyvatele dusí a nejsou schopni se z jeho vlivu vymanit. Je vězením, ze kterého není úniku. Nikdo v domě není šťastný. Pro všechny postavy v románu má fatální následky. Max, tajný milenec Karin, který na základě své vlastní nemohoucnosti vzít odpovědnost do vlastních rukou si na schodech domu podřezává žíly a uvádí do chodu další nešťastné události. Paní Fisherová, neschopná se oprostít od minulosti, umírá žalem ve svém pokoji. Její dcera Naomi, slečna Fisherová, která se ztotožnila s rolí obětního beránka,

jen skormouceně bloudí celým svým životem. Její kamarádka Karen se do tohoto domu plného naprosté beznaděje a zoufalství raději vůbec nevrátí. A nakonec děti, jež jsou bohužel těmi skutečnými oběťmi svých nevyzrálých rodičů, kteří se bojí nést následky vlastních chyb. Pro Henriettu, jakožto jednu z hlavních dětských postav je tento dům nepřátelský a chladný.

„The inside of this house – with its shallow door-panels, lozenge door-knobs, polished brass ball on the end of banisters, stuffy red matt paper with stripes so artfully shadowed as to appear bars was more than simply novel to Henrietta, it was antagonistic, as though it had been invented to put her out. She felt the house was acting, nothing seemed to be natural; objects did not wait to be seen but came crowding in on her, each with what amounted to its aggressive cry. Bumped all over senses by these impressions, Henrietta thought: If this is being abroad...”²⁸

Jak později vyjde najevo, celý dům, ale zároveň i osudy hlavních postav, jsou pod vlivem jeho majitelky paní Fischerové. Její dominantní duch prostupuje všemi jeho částmi a působí na každého, kdo se ocitne v jeho zdech. Nejzajímavější na tomto románu je však skutečnost, že oproti jiným literárním dílům, kde Bowenová vykresluje všechny možné detaily různých domů, v případě pařížského domu je autorka skoupá. Důležitá je všudypřítomná zatuchlá atmosféra, která je patrná na každé stránce knihy. Kontrast plynoucího života a mrtvé nehybnosti lze nalézt na samém konci románu, kde si čtenář může konečně vydechnout.

„They drove past the dark gardens into the bright boulevard, downhill. Wet pavements reflected the cafés; it must have been raining softly for some time. Lights wheeled in the artificial dusk. Henrietta thought: How much I should like to get out and have some fun. She looked through her window with heartbroken animation. What a party to miss! How fastidiously the French run through the rain, picking their way like cats.”²⁹

²⁸ Bowen, E., The House in Paris, Anchor Books 2002. (s. 17)

²⁹ Tamtéž. (s. 248)

Zato v románu *The Death of the Heart* kdy je hlavní hrdinka nucena po smrti své matky odejít za příbuznými do Londýna, se dům jejich opatrovatelů na Windsor Terrace pro ni stává místem bez života, jako by snad ani žádného majitele neměl.

*„Everywhere, she heard an unliving echo: she entered one of those pauses in the life of a house that before tea seem to go on and on. This was a house without any life above-stairs, a house to which nobody had returned yet, which, through the big windows, darkness and silence had naturally stolen in on and begun to inhabit.“*³⁰

Dům v tomto románu není pro hlavní hrdinku domovem. Dům zde zrcadlí vztah Portie a jejích příbuzných, kteří si neumějí vytvořit žádné citové pouto k dospívající dívce a vlastně ani k sobě navzájem. Stejně jako jejich dům působí chladně a bez citu, tak se odvíjí i vztah Anny a Portie. Navenek všechno působí perfektně, nádherný dům s luxusně zařízenými pokoji a se služebnou, kterou jeho obyvatelé zdědili i s domem. Avšak jakmile se otevřou domovní dveře, ihned je patrné, jací jeho majitelé skutečně jsou a že v domě rozhodně nevládne přívětivé ovzduší.

V tomto románu je vůbec velice zajímavé sledovat charakteristiky jednotlivých domů. Portia si totiž vybavuje vzpomínky na nejméně tři různá obydlí. Prvním z nich je, jak již bylo řečeno výše, Windsor Terrace, dalším je pak velice krásná vzpomínka na hotely, ve kterých trávila Portia s matkou své dětství, a naposled živoucí dům na pobřeží Waikiki.

Snad nejkrásnější popis domu, nebo spíše penzionu, je v Portiině vzpomínce na život s maminkou. Zde Elizabeth Bowenová v impresionistickém stylu popisuje zařízení pokojů a běžné denní činnosti Portie a její matky.

*„A house is quiet, after a hotel. In a way, I am not used to it yet. In hotels, you keep hearing other people, and in flats you had to be quiet for fear they should hear you. Perhaps that is not so in flats with a big rent, but in our flats we had to be very quiet, or else the landlord jumped out.“*³¹

³⁰ Bowen, E., *The Death of the Heart*, Vintage Classics 1998. (s. 22)

³¹ Tamtéž. (s. 33)

Bowenové se s bravurní technikou daří autenticky vystihnout přirozený tep života. V této části románu je protiklad domu na Windsor Terrace s životem po hotelích asi nejzřetelnější. Dům v Londýně, ve kterém je nucena Portia bydlet, se ve srovnání s různými evropskými hotely jeví velice těžkopádně a nudně.

Všechny domy, které se v románu objevují, jsou dokonalými obrazy svých obyvatel. Dům na pobřeží, kde Portia tráví své prázdniny, je Bowenovou popisován hravě a lehce, až se zdá, že chce život na Waikiki trochu zesměšnit či parodovat. Nebo chce spíše zesměšnit jeho obyvatele? Dům ve Waikiki je naplněn různými pachy a vůněmi vařeného jídla, je plný hlasitých zvuků a boucháním dveřmi. „*Now all over the the bedroom floor of Waikiki, chests of drawers were banged open, taps were run.*”³²

Je naprostým opakem domu v Londýně. Život v něm, stejně jako jeho obyvatelé, je nekontrolovaný, spontánní a bezstarostný. Kontrast mezi Windsor Terrace a Waikiki se neprojevuje pouze po vnější stránce, tím, jak oba domy rozdílně vypadají, ale promítá se i do hotové orientace a způsobu života jejich obyvatel. Všechny románové hrdinky dům, ve kterém žijí, nějak vnímají a autorka zprostředkovává jejich pocity a momentální duševní rozpoložení právě prostřednictvím popisu domu.

Jinou funkci než všechny předešlé domy má *The Hotel* v dalším osobitém románu Elizabeth Bowenové. Děj je zasazen do útulného hotelu na italské riviéře, kde tráví dovolenou typičtí představitelé anglické střední třídy. Spisovatelka zde opět představuje zejména ženské hrdinky a jejich svět, když si hraje s různými typy lidí a předvádí nám takzvanou „*comedy of manners.*” V hotelu plném žen se vytváří uzavřená společnost, uzavřený svět bohatých, kteří si krátí dlouhý čas pozorováním, povrchním tlacháním, hraním tenisu a pořádání pikniků v přírodě. Nejdůležitější

³² Bowen, E., *The Death of the Heart*, Vintage Classics 1998. (s. 161)

společenskou místností je pak salon, kde se schází všichni hosté, aby se tam tajně prohlíželi a hodnotili.

*„Men came in without their wives and did not always look up when these entered. Women appearing before their husbands remained alert, gazed into an opposite resentfully, and ate with an air of temporizing off the tips of their forks.”*³³

Od ostatních románů se však *The Hotel* odlišuje stylem, kterým je napsán. Autorka se oproti jiným svým románům nezabývá tolik popisem okolního prostředí, ale její pozornost je soustředěna zejména na hlavní postavy a jejich psychologický rozbor. Podrobuje zkoumání jejich vnitřní svět, jejich myšlenkové pochody, rozebírá především vztahy protagonistů s ostatními postavami a okolí zde zůstává na okraji jejího zájmu.

O hotelu se z díla mnoho nedovídáme. Nevíme, jak vypadá, ani kde přesně se nachází. Přesto má v románu nezastupitelnou úlohu. V hotelu jsou ubytovány všechny hlavní postavy, které z něj každé ráno odcházejí a večer se zde opět scházejí. Hotel je středem všeho dění, je to slunce, kolem kterého obíhá celý svět. A svět to je společnost, která v hotelu bydlí. Hotel je takový, jací jsou jeho hosté.

*„Mrs. And Miss Pinkerton were of course on the sunny side with their balconies from which the view could be patronized. The view was their own; they were to enjoy the spiritual, crude, and half-repellent beauty of that changing curtain, so featureless but for the occasional passing a ship. They barricaded themselves in from the assault of noonday behind impassable jalousies.”*³⁴

Hotel je svým způsobem zvláštní místo. V hotelu jsou si ve skutečnosti všichni cizí. Hosté, kteří v hotelu bydlí si nejsou ani přáteli ani známými, a přesto se musí každý den setkávat alespoň při společném jídle. Vytváří se tam proto značně ojedinělá společnost lidí, kteří jsou si navzájem cizí, a přesto bydlí pod jednou střechou.

³³ Bowen, E., *The Hotel*, Vintage Classics 2003. (s. 19)

³⁴ Tamtéž. (s. 24)

Doma zanechávají své pravé tváře a prázdniny tráví tak, jako by byli někým úplně jiným.

„But she knew how inexorably the Hotel would refuse to let him escape from all that he was, and pity on his innocent holiday taste for incognito, foredoomed from its birth on the threshold of the Hotel.”³⁵

Dům je tedy nedílnou součástí díla Bowenové, má své nezastupitelné místo vedle hlavních postav, které jej však reflektují a vnímají po svém. Ačkoli každá postava v románech má vlastní životní příběh, své vlastní trápení, všechny společně spojuje touha vytvořit z domu opravdový domov, který se stane místem bezpečí a stability. Jenomže pocity jistoty a vyrovnanosti jsou právě tím, co všechny literární hrdinky Elizabeth Bowenové postrádají.

³⁵ Tamtéž. (s. 37)

5 Závěr

Stejně jako všechny její románové hrdinky toužící po bezpečném zázemí a lásce i Bowenová se snaží najít cestu ke svému čtenáři, jenž ji však stále mívá. Je to ovšem obrovská škoda, jelikož příběhy, které Bowenová vypráví jsou svým obsahem srozumitelné i pro současného člověka. Vždyť nedostatek lásky a porozumění a citová vyprahlost na jedné straně jsou jakýmsi symptomem dnešní doby a dětství, prožívání změn v dospívání a vyrovnávání se s dospělostí samotnou na straně druhé jsou neodmyslitelnou součástí lidského života. Čtenáři, který se nechá oslovit citově křehkou prózou této anglické spisovatelky se nesmírně obohatí jeho vnímání lidských vztahů i emocionální zkušenost. Její originální literární styl a metody jsou ovlivněny působením modernistické školy Bloomsbury, která zavrhovala tradiční hodnoty devatenáctého století, a pro dnešního člověka odmítajícího zastaralé společenské konvence může být bližším než tradiční realismus. Sama Bowenová se s trochou ironie a sarkasmu přízemní společnosti vysmívá, a moudrým a chápavým přístupem k omylům, nedostatkům či prohřeškům svých ženských hrdinek jejich chování ospravedlňuje. Právě pro vysokou míru empatie a pochopení lidské psychiky by si Bowenová zasloužila na literárním poli mnohem podrobnějšího zkoumání a větší čtenářskou pozornost.

Cílem této diplomové práce bylo zaměřit se pouze na jeden aspekt literární tvorby Elizabeth Bowenové, jelikož postihnout všechny nuance jejích děl se zdá být téměř nemožné. Rozbor a srovnání složitých vztahů mezi dětskými a dospělými protagonisty vedl ke zjištění, že charakteristickým jevem provázejícím románové i povídkové dětské postavy je nestabilní a citově chladné prostředí. Ovšem ačkoli pro dílo Bowenové je typická naprostá beznaděj a neschopnost změnit svůj život k lepšímu, celková atmosféra jejích příběhů nepůsobí ponurým dojmem. Děj je barvitě

a detailně umocněn dokreslením různých nálad a vjemů jednotlivých postav, a čtenář je tak podmaněn autorčiným sugestivním líčením.

Snad by většímu uznání její tvorby pomohlo kvalitní přeložení jejích románů do českého jazyka, který má právě tolik vhodných literárních prostředků jako jazyk anglický. Českého čtenáře by její romány či povídky jistě brzy okouzlily, když ne svým dějem, tak alespoň impresionistickou atmosférou, která románům Elizabeth Bowenové dodává neopakovatelnou působivost.

Summary

As any of her fictional heroines, Elizabeth Bowen, too, longs for a safe home, full of love. She tries to find her legitimate place among the readers who are still passing her work. It is pity that her work is not widely read, because the stories Bowen is narrating are comprehensible even for a present reader. A lack of love, human feelings and emotions, on the one hand, can be the epitome of our modern world, and childhood, physical and emotional changes during adolescence and adulthood, on the other, are still part of life. A perceptive reader of Bowen's delicate prose, full of emotional detail, will invariably become more sensitive to human relations, enriching their emotional experience. Her refreshing style and techniques are influenced by Bloomsbury modernism movement that deprecated traditional nineteenth century's virtues. Therefore it can be appealing to a present readers' audience refusing old-fashioned social conventions. Bowen herself is laughing at upper-class society with a speck of irony and sarcasm and she justifies the behaviour of her heroines by her sensible and sympathetic eye. It is because her deep empathy and understanding of human mind that Bowen deserves a more detailed research on a literary ground and greater readers' appreciation.

The aim of my diploma thesis was to concentrate on just one aspect of Bowen's works since it seems impossible to do justice to all nuances of her creations. A close comparative analysis of complicated relationships between children and adults has shown that they are produced by an unstable and emotionally cold family environment. Although typical features of Bowen's fiction are utter hopelessness and inability to change one's life, the overall atmosphere of her stories is not so gloomy. The narration is enhanced by a detailed description of different moods

and perceptions of individual characters, the reader being enthralled by the author's suggestive portrayal.

Perhaps Bowen's works would obtain a wider recognition if her novels were rendered in good Czech, which can be as beautiful as English. Surely her novels and short-stories would become more popular among readers who could appreciate if not the plot, definitely the typical impressionistic atmosphere which lends Bowen's novels a unique power.

Přehled použité literatury

Seznam primární literatury

- Bowen, E., *The Death of the Heart*, Vintage Classics 1998.
- Bowen, E., *The Heat of the Day*, Penguin 1962.
- Bowen, E., *The Hotel*, Vintage Classics 2003.
- Bowen, E., *The House in Paris*, Anchor Classics 2003.
- The Collected Stories of Elizabeth Bowen, Penguin 1991.
- Bowenová, E. Schody zarostlé břechťanem, přeložila H. Skoumáková, Odeon, 1972.

Seznam sekundární literatury

- Glendinning, V., *Elizabeth Bowen*, Phoenix 1993.
- Hlinský, M., *Modernisté*, Praha 1995.
- Shattock, J. (ed.), *The Oxford Guide to British Women Writers*, OUP 1994.
- Sage, L. (ed.), *The Cambridge Guide to Women's Writing in English*, CUP 1999.
- Stříbrný, Z., *Dějiny anglické literatury II.*, Academia Praha 1987.
- Kastan, S.D. (ed.), *The Oxford Encyclopedia of British Literature*, Volume I., Oxford University Press 2006.
- <http://findarticles.com>

